

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOLOŠKI FAKULTET
Broj : 01-826
Nikšić, 08.05.2020. god.

UNIVERZITET CRNE GORE
Centar za doktorske studije
Senat

Na osnovu člana 64 stav 2 tačka 9 i člana 65 Statuta Univerziteta Crne Gore a u vezi sa članom 43 Pravila doktorskih studija, Vijeće Filološkog fakulteta, na elektronskoj sjednici održanoj 7. maja 2020. godine, utvrdilo je

PRIJEDLOG
I

Usvaja se Izvještaj Komisije za ocjenu doktorske disertacije i prihvata se doktorska disertacija, doktoranda mr Maje Sekulović, pod naslovom: *Poetika postmodernizma u antiutopijskoj trilogiji Borislava Pekića („Besnilo“, „Atlantida“, „1999“)*.

II

Predlaže se sastav Komisije za odbranu doktorske disertacije:

1. Prof. dr Sava Damjanov, Filozofski fakultet u Novom Sadu, mentor;
2. Prof. dr Vesna Vukićević Janković, Filološki fakultet – Nikšić, predsjednik;
3. Prof. dr Ljiljana Pajović Dujović, Filološki fakultet - Nikšić.

DEKAN
Prof. dr Tatjana Jovović

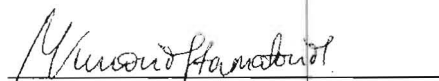
VIJEĆU FILOLOŠKOG FAKULTETA

Predmet: Izvještaj Komisije za ocjenu doktorske disertacije kandidatkinje mr Maje Sekulović i imenovanje Komisije za odbranu

U skladu sa članom 43 Pravila doktorskih studija, predlažemo Vijeću Filološkog fakulteta da usvoji Izvještaj Komisije za ocjenu doktorske disertacije *Poetika postmodernizma u antiutopijskoj trilogiji Borislava Pekića ('Besnilo', 'Atlantida', '1999')*, kandidatkinje mr Maje Sekulović, te da imenuje Komisiju za odbranu doktorske disertacije, u sastavu:

- Prof. dr Sava Damjanov, Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, član,
- Prof. dr Vesna Vukićević-Janković, Filološki fakultet, UCG, predsjednica Komisije,
- Prof. dr Ljiljana Pajović-Dujović, Filološki fakultet, UCG, član.

U ime Komisije za doktorske studije,

Prof. dr Milica Vuković Stamatović

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOLOŠKI FAKULTET

Broj 01-774/1

27. 04. 2020 god.

NIKŠIĆ

OCJENA DOKTORSKE DISERTACIJE

OPŠTI PODACI O DOKTORANDU		
Titula, ime i prezime	Mr Maja Sekulović	
Fakultet	Filološki fakultet	
Studijski program	Crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti, Nauka o književnosti	
Broj indeksa	01/2011	
MENTOR/MENTORI		
Prvi mentor	Prof. dr Sava Damjanov	Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Srbija
KOMISIJA ZA OCJENU DOKTORSKE DISERTACIJE		
Prof. dr Vesna Vukićević-Janković, vanredni profesor, predsjednica Komisije	Filološki fakultet, UCG	
Prof. dr Ljiljana Pajović-Dujović, redovni profesor, član	Filološki fakultet, UCG	
Prof. dr Sava Damjanov, redovni profesor, član	Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Srbija	
Datum značajni za ocjenu doktorske disertacije		
Doktorska disertacija i Izvještaj Komisije dostavljen Biblioteci UCG	3. 3. 2020.	
Javnost informisana (dnevne novine) da su doktorska disertacija i Izvještaj Komisije dati na uvid	4. 3. 2020.	
Sjednica Senata na kojoj je izvršeno imenovanje komisije za ocjenu doktorske disertacije	21. 1. 2020.	
Uvid javnosti		
U predviđenom roku za uvid javnosti bilo je primjedbi?	Ne	
OCJENA DOKTORSKE DISERTACIJE		
1. Pregled disertacije		
Razmatrana doktorska disertacija napisana je u skladu s članom 39 <i>Pravila doktorskih studija</i> i <i>Uputstvom za oblikovanje doktorske disertacije</i>, na 212 strana, a sastoji se od: rezimea na crnogorskom i engleskom jeziku, predgovora, izvoda iz teze, apstrakta na engleskom jeziku, sadržaja, uvoda, četiri poglavlja istraživačkog dijela (<i>Oko poetike, postmodernističke i eksplicitne; Besnilo; Atlantida; 1999</i>), zaključka, bibliografije, biografije kandidatkinje, obaveznih formulara, osam slika i šest tabela. Prilikom izrade disertacije korištena je mnogobrojna relevantna literatura, što u ukupnom zbiru iznosi 115 bibliografskih jedinica. U kompozicionom pogledu disertacija se sastoji iz nekoliko djelova. U prvom, uvodnom dijelu (9-26. str.) tumače se elementi poetike postmodernizma, kao i elementi Pekićeve eksplicitne poetike: <i>Poetički postulati postmoderne/postmodrenizma; Pitanje žanra. Funkcionalnost podnaslova; Poetički pripovjedač. Priređivač rukopisa; Organizacija hronotopa. Fragmentarnost. Dokumentarnost; Mit. Citatnost i(li) intertekstualnost; Preispitivanje istorije. Stilski mehanizmi. Fantastika; Eksplicitna poetika i pregled relevantne literature.</i>		

Drugi dio podijeljen je u tri ključne cjeline, kao tri dijela trilogije: *Besnilo* (26-75. str.), *Atlantida* (75-124. str.), *1999* (124-172. str.), dok se u okviru svake od njih diferenciraju poglavlja, i to: 1. *Žanrovska ne/određenost* (pitanje žanra, hibridizacije, stvaranja i razaranja); 2. *Pripovjedačka instanca* (određenje pripovjedača, definisanje pripovjednih perspektiva); 3. *Vremenske strukture* (prelamanje i pretapanje vremena, udvajanje vremena, godine simboli); 4. *Organizacija prostora* (definisanje i simbolika prostornih struktura); 5. *Kompoziciono uređenje* (način organizovanja kompozicionih cjelina, principi ponavljanja i udvajanja); 6. *Dokumentarnost* (funkcija dokumenta u proznom tkivu); 7. *Intertekstualnost* (razaranje i reinterpretiranje mitova, transponovanje u književni tekst); 8. *Preispitivanje istorije* (ponovno čitanje istorijskih činjenica, pitanje vjerodostojnosti); 9. *Fantastika* (kodovi fantastike u modelovanju narativne zbilje); 10. *Zlo* (odnos prirodno : vještačko, kao odnos vrijednosnih kategorija Dobro : Zlo); 11. *Modelovanje likova – arhetipovi* (tragični junaci, arhetipovi). Treći, zaključni dio (172-188. str.) obuhvata sintezu iznesenih stavova i tumačenja, kao i zaključke do kojih je kandidatkinja došla prilikom istraživanja.

2. Vrednovanje disertacije

2.1. Problem

Tema doktorskog rada mr Maje Sekulović pripada području humanistike, konkretno – nauke o književnosti, iako podrazumijeva i mnoge antropološke, kulturološke, pa i najšire civilizacijske reference s obzirom na to da sam postmodernizam kao fenomen „duha epohe“, prevazilazi okvire umjetničke literature a antiutopija još odavno u naučnim istraživanjima funkcioniše i kao sociološki, politički pa i futurološki fenomen. Ipak, u osnovi rada jesu čisto književno–umjetničke odlike Pekićevog diskursa u tri navedena romana (antiutopijskoj trilogiji) gdje se, uz žanrovsku neodređenost i bogatu intertekstualnost, u prvom redu proučava postmodernistička relativizacija tradicionalnih vrijednosnih sistema. Ako je poetika postmodernizma u Pekićevim antiutopijskim romanima glavni predmet ove doktorske disertacije, onda svakako cilj nije samo da se to i dokaže, već i da se izvedu zaključci o tome kako se jedan žanr koji je uspostavljen još krajem 19. vijeka (Vels), a razvijao se u doba dvadesetovjekovne moderne (Zamjatin, Haksli, Orvel) ponaša na izmaku ere prepune društvenih i naučnih utopija i kako na slom tih utopija postmodernizam umjetnički reaguje. Tačnije, kakvo nam nasljeđe Pekić ostavlja u navedenom kontekstu za 21. vijek i da li su okviri književnosti dovoljni da se to nasljeđe razumije i prihvati, ili ne.

O Pekićevom književnom stvaralaštvu napisane su brojne kritike, a zbog svoje polivalentnosti njegovo djelo sagledano je iz više uglova i perspektiva, pa tako: Pijanović tumači poetičke zakonitosti u građenju cjelokupnog romanesknog opusa; Stojanović ističe citatnost kao jednu od osnovnih konstanti njegove poetike; Baturan prednost daje dokumentu, razmatrajući različite oblike njegovog inkorporiranja u tekst; Milošević se bavi „mitomahijom“, govoreći o svakom djelu iz pomenute perspektive, ističući pritom da se na nišanu Pekićeve umjetničke kritike nalazi uvijek jedan oblik mitskog viđenja svijeta koji ovaj nepoštedni kritičar razobličava bez ikakvog kompromisa; Mustedanagić razlaže problem

groteske – stilskog mehanizma koji oblikuje sliku svijeta u njegovim romanima; Ahmetagić obrađuje antički mit i biblijski podtekst; dok se Cvijetić bavi Orvelovom antiutopijom i njenim odjekom u Pekićevoj prozi.

Veliki je broj kritičkih tekstova u zbornicima sa naučnih skupova i časopisima koji proučavaju pojedinačne aspekte Pekićevog višedimenzionalnog opusa. Međutim, nijedan rad, a ni studija, ne nudi do kraja detaljan pogled na temu koja se obrađuje ovom disertacijom. Najčešće se osvjetljavaju pojedini segmenati trilogije. Zbog istaknutog, smatramo da disertacija donosi novinu u proučavanju trilogije s književnoteorijskog aspekta uzimajući u obzir postmodernističku poetiku.

Kandidatkinja je kao samostalni autor objavila originalni naučni rad *Orwellovo '1984' u Pekićevom '1999': medbesedilna razmerja (Orwell's '1984' in Pekić's '1999': Intertextual Relations)*, u slovenačkom časopisu *Primerjalna književnost*, koji sadrži rezultate iz oblasti doktorske disertacije. Časopis je na A&HCI listi. U sklopu ovog rada kandidatkinja je prezentovala rezultate iz teze, tačnije, iz trećeg poglavlja, koje se odnosi na analizu romana *1999* s aspekta postmodernističke poetike. Kompetentno i argumentovano, s čvrstim uporištem u relevantnoj teorijskoj literaturi, razmatra jedan od istaknutih postmodernističkih postupaka – intertekstualnost, prateći dijaloški odnos između Pekićevog i Orvelovog teksta, koji se javlja kao prototekst. Služeći se bogatom i raznovrsnom teorijskom literaturom, razmatra pitanje žanra dva teksta (distopija); odnose među likovima (Vinston/O`Brajen : Arno/krtica); preslikavanje Orvelove prostorne strukture – Zlatnog kraja – u Pekićev tekst; razvijanje godine-simbola 1999. odnosno 1984; organizovanje hronotopa susreta (Vinston/O`Brajen : Arno/krtica), uz variranje lajtmotivskih rečenica „Srešćemo se tamo gde nema mraka“, odnosno „Srešćemo se kad cveće ponovo procveta“; razvijanje motiva otuđenosti, usamljenosti, „posljednjeg čovjeka“; falsifikovanje istorije. Na osnovu sprovedene analize između dva teksta, doktorantkinja zaključuje da je intertekstualni dijalog naglašen, Orvelov tekst ostvaruje se kao prototekst za pisanje Pekićevog romana, čime se naglašava i dokazuje hipoteza postavljena u uvodu disertacije.

Kandidatkinja je takođe kao samostalni autor objavila rad *Poetika Pekićevog žanr-romana 'Besnilo'* u slovenačkom časopisu *Slavistična revija*. Rad sadrži rezultate iz oblasti doktorske disertacije i objavljen je u časopisu koji je registrovan u Scopus međunarodnoj bazi podataka, sa visokim „uplivom“ za oblast humanističkih nauka. Prezentovani segment istraživanja sastavni je dio prvog od tri poglavlja antiutopijske trilogije – *Besnilo*. Argumentovano, metodološki kompetentno, sa preciznim osloncem na relevantnu literaturu, kandidatkinja razmatra elemente postmodernističkih narativnih strategija na primjeru jednog od tri romana koji čine Pekićevu antiutopijsku trilogiju. Dio zaključaka do kojih je došla u disertaciji odnosi se u naznačenom radu na žanrovsku hibridnost narativne strukture; višestrukost pripovjednih perspektiva; instancu priređivača; miješanje i pretapanje vremenskih planova; građenje simboličkih prostornih struktura; specifično kompoziciono uređenje s naglašenim uvodnim okvirom; postupke intertekstualnosti i dokumentarnosti; fantastike; preispitivanje „istorijskih

istina“, te modelovanje „promašenih“ ljudskih sudbina. Na osnovu sprovedene analize, doktorantkinja zaključuje da je opravdano govoriti da Pekić piše svoje tekstove (prevashodno trilogiju) po poetičkim zakonitostima poetike postmodernizma, što je i osnovna hipoteza od koje se u okviru disertacije polazi, ali nagovještava i rezultat i kvalitet same disertacije, tj. transfiguraciju žanrovske strukture naučnih utopija na izmaku XX vijeka koja se manifestuje fantastičkim diskursom u otklonu prema tradicionalnim diskurzivnim strategijama, ali i ne-literarnom kontekstu (filosofskom, antropološkom, kulturološkom...), na jasnim primjerima pokazujući višestrukost perspektiva, udvajanje naracije te obrazovanje narativnih krugova. Kandidatkinja se dotakla i pitanja odnosa postmodernizam i poststrukturalizam (koje je potpunije razrađeno u disertaciji), dokazujući analitički i postupno jednu od najvažnijih teza poststrukturalističke teorije književnosti – ideju intertekstualnosti u ekvivalentnim okvirima postmodernističke proze (citatnost, dokumentarnost i sl.), ne prenebregavajući činjenicu da je poststrukturalizam ipak bliži intelektualnoj klimi postmoderne („razgrađivanje“ pojmovnih osnova strukturalizma te „demontaža“ njegove centralne paradigme: naučnog modela modernističke misli).

2.2. Ciljevi i hipoteze disertacije

Glavni cilj disertacije, na koji kandidatkinja uspješno ukazuje, jeste osvjetljavanje poetike postmodernizma na primjeru Pekićeve antiutopije, tj. dokazivanje kako autor stvara književni tekst: relativizujući tradicionalne vrijednosne sisteme; koristeći postupke intertekstualnosti i dokumentarnosti; hibridizujući žanr; umnožavajući pripovjedne perspektive, obrazujući narativne krugove; pretapajući vremenske planove; dovodeći u pitanje „istorijske istine“; služeći se stilskim mehanizmima parodijom i groteskom, naročito prilikom tkanja fantastičkih segmenata; relativizujući kategorije dobra, a postavljajući zlo na pijedestal, posebno kroz odnos Priroda : Civilizacija. Pored istaknutog, cilj da se kroz disertaciju istaknu i principi izuzetno opsežne autorove autopetike (bilježaka, intervjua, pisama, dnevnčkih bilježaka, komentara te zapisa sa trake; što je od kandidatkinje zahtijevalo izuzetan napor s obzirom na to da je dio tekstova izašao iz štampe poshumno, a da sva promišljanja nijesu hronološki poređana), dakle izdvoji ono što čini bit njegovog pripovjedačkog postupka, realizovan je kroz izdvajanje sljedećih uporišnih principa: podnaslovljavanje tekstova (bliže žanrovske određenje, koje je posebno funkcionalno); višestrukost u pripovijedanju; mitsko, ciklično vrijeme; motiv kruga i princip ponavljanja; obrazovanje prostornih struktura-simbola; reinterpretiranje mitova; ostvarivanje *priredivača rukopisa* kao posebne instance; demistifikovanje prošlosti; semantička opterećenost mota; isticanje *Biblije* kao dominantnog prototeksta. Poseban predmet proučavanja, ali i cilj, jeste priroda Pekićeve fantastike, odnosno tumačenje ovog književnog prosedea u antiutopiji, gdje se on rađa i egzistira. Prati se njen odnos prema dokumentarnom, tj. njeno funkcionisanje u sadejstvu sa svojom suprotnošću.

Osnovna pretpostavka od koje kandidatkinja polazi u ovoj disertaciji jeste da Pekić piše u postmodernističkom poetičkom ključu. Osim istaknutog, u okviru istraživanja, dokazuju se, sada već s pravom možemo tvrditi, čvrsto i na naučnim temeljima postavljene hipoteze:

- H 1: da su njegovi tekstovi (trilogija) žanrovski neodređeni i da imaju specifičnu žanroznaku, koju sam autor daje, ali na svojevrsan način i razara;
- H 2: da se organizacija pripovjedačke instance umnogome razlikuje od tradicionalnih modela pripovijedanja i da na scenu pripovijedanja stupa tzv. „poetički pripovjedač“, ali da je zastupljena i višestrukost perspektiva koja za sobom povlači udvajanje naracije i obrazovanje narativnih krugova;
- H 3: da je vrijeme u postmodernističkom tekstu usložnjeno, i da najčešće dolazi do osporavanja hronologije i pravolinijskog proticanja vremena, te čestog pretapanja i smjenjivanja vremenskih planova;
- H 4: da su prostorne strukture simboli i da, pored osnovnih, nose i izvjesna dopunska značenja;
- H 5: da je kompoziciona shema romanesknh struktura precizna i čvrsta, izdijeljena po segmentima i fragmentima, i da se najčešće usložnjavaju funkcije rubnog teksta (okvira), koji postaje modelativan;
- H 6: da je dokumentarnost kao primarno postmodernistički postupak veoma zastupljena u svim Pekićevim tekstovima, čime se utiče na stvaranje iluzije istinitosti i vjerodostojnosti ispričanog;
- H 7: da je intertekstualnost, u prvom redu naslanjanje na *Bibliju*, ali i ostalu mitsku građu, dominantna, i da je veliki broj mitova reinterpetiran i dekonstruisan;
- H 8: da postmodernistički tekst preispituje sve sisteme, a pogotovo prošlost i tzv. „istorijske istine“, koje znaju biti posebno *varljive*;
- H 9: da su kodovi fantastike zastupljeni u trilogiji, i da se po njihovim pravilima modeluju određeni elementi teksta;
- H 10: da je Zlo kao kategorija dominantno, a da se Dobro ukida; odnos Dobro : Zlo, u sva tri dijela, pratimo kao odnos prirodno : vještačko, Priroda : Civilizacija;
- H 11: da se sudbine junaka najčešće ostvaruju kao tragične, a veliki broj likova građen je na principu arhetipa.

2.3. Metodologija

Kada je reč o Pekićevoj antiutopijskoj trilogiji, i pored brojnih radova i raznovrsnih pristupa temi, još uvijek ne postoji integralna naučna studija koja uspješno i sa svih strana osvjetljava kompleksnost njegovog književnog svijeta. U tom smislu, kandidatkinja daje pregled relevantnih kritičkih i teorijskih stavova o fenomenu fantastičke književnosti i njenoj recepciji, što uz neophodan osvrt na piščevu autopoetiku, pruža uvid u mogućnosti pomjeranja interpretativnih modela književnog teksta. Iz metodološke perspektive različitih teorijskih koncepata – strukturalizma ka školi tzv. francuske naratologije: R. Bart, C. Todorov i Ženetove i Rifaterove tipologije odnosa i međutekstualnih zavisnosti i formulisanja opštih principa intertekstualne semantike i semiotike (J. Lotmana i dr.), slijedi analitičko-interpretativni tretman trilogije. Kandidatkinja pristupa analizi strukture, analizi načina kombinacije i selekcije elemenata teksta pojedinačno, analizi poetičke osobenosti i poziciji koju tekst zauzima unutar takvog sistema; zatim analizi pozicije

koju tekst zauzima u antiutopijskoj trilogiji kao sistemu višeg reda, dok ga na kraju posmatra kao element sistema cjelokupne autorove književne produkcije. Istraživanje fantastičkog diskursa u prostoru autorove reprezentacije ukazuje na mogućnosti razvijanja, realizovanja i kulturalnog oblikovanja. Kandidatkinja se usmjerava i ka kulturalnim istraživanjima (Bartovo semiološko „čitanje“ koje je usmjereno ka demistifikaciji malograđanske ideologije koja preobraća stvarnost svijeta u sliku svijeta; Istoriju u Prirodu). U tom pogledu, kandidatkinja usmjerava svoje dalje istraživanje ka ispitivanju načina funkcionisanja fantastičkog diskursa kroz modele kombinovanja mimetičke i nemimetičke strukture unutar teksta, kroz preplitanje nivoa stvarnosti, efekte koje fantastika proizvodi, kao i ključne inovacije paradigmatskog nivoa značenja. Na osnovu teorijsko-metodoloških uporišta idejno raznorodnih ali komplementarnih teorija, kandidatkinja je uspješno pristupila sažimanju rezultata.

2.4. Rezultati disertacije i njihovo tumačenje

Polazišna osnova za proučavanje Pekićevih antiutopija u okviru doktorske teze jesu hipoteze postavljene u uvodnom dijelu.

Kandidatkinja uspješno rješava postavljene hipoteze dolazeći do sljedećih rezultata:

1. *Besnilo*

- H 1: *Žanrovska ne/određenost* – Žanrovske oznake koje daje autor predstavljaju vrstu početnog signala ili impulsa čijim tragom recipijent treba da ide. Vođen postmodernističkim oblikovanjem teksta, Pekić pravi hibridne strukture koje u sebi sadrže elemente različitih tipova romana ili pak drugih žanrovskih podvrsta. U trilogijskom kontekstu, autor *Besnilo* označava kao žanr-roman. Osim ovakvog određenja, ovaj roman posmatramo i kroz prizmu antiutopijskog SF romana, distopije, romana apokaliptičnog karaktera. Takođe ističemo da je *Besnilo* i svojevrsni roman zbivanja, jer je sve vrijeme intenziviran razvoj događaja koji prate razvijanje virusa.
- H 2: *Pripovjedačka instanca* – Trilogiju karakteriše prisustvo jedne nadređene instance, „sveznajućeg oka koje sve vidi“, i koje ima mogućnost ulaska u perspektive junaka. Ulaskom u različite perspektive i posmatranjem svijeta očima različitih likova, naracija se udvaja i obrazuju se narativni krugovi, koji utiču na dinamizam pripovijedanja i slaganja same naracije. Česta smjena perspektiva utiče na nestabilnost pripovjedačke niti, pa čitaocu nerijetko biva otežano čitanje i percipiranje ovakve vrste tekstova. *Besnilo* se gradi na presjeku nekoliko pripovjedačkih instanci, koje su usklađene s narativnim nivoima. Riječ je o: fokalizovanom heterodijegetičkom, fokalizovanom homodijegetičkom pripovjedaču i instanci priređivača rukopisa. Svaka od navedenih instanci javlja se na nekom od narativnih nivoa čineći njegovu dominantu. U sklopu osnovne priče pretačaju se nivo fokalizovanog homodijegetičkog i heterodijegetičkog pripovjedača. Instanca priređivača se ukazuje tek na kraju, i pruža nam svojevrsan „pogled unazad“.
- H 3: *Vremenska struktura* – Vrijeme se u trilogiji usložnjava s obzirom na višestrukost perspektiva, i postaje nosilac velikog semantičkog opterećenja. Razloženo je na nekoliko segmenata, i to na: subjektivno, objektivno, mitsko (ciklično)

vrijeme. Vrijeme je u *Besnili* usložnjeno s obzirom na nekoliko različitih tokova koji se miješaju i stapaju, a riječ je o vremenu romaneskne stvarnosti i vremenu u Leverkinovom dnevniku. Dvije priče prate se naporedo. Vrijeme postaje značajno i sakralno samo u Libermanovoj (Spasiteljevoj) laboratoriji. Takođe se pravi opozicija između vremena na aerodromu i onog van njega. Na aerodromu se njegovo trajanje poredi s vječnošću, dok napolju ono protiče ustaljenim tokom. Vrijeme u trilogiji je i prožeto izvjesnom simbolikom, a kao dominanta se izdvaja maksima – „što je bilo to će biti...“, kojom se ocrtava kruženje vremena.

- H 4: *Prostorne strukture* – Aerodrom Heathrow, centralna je prostorna struktura, ne slučajno odabran, uzimajući u obzir da se na njemu kreće veliki broj ljudi sa različitih krajeva svijeta, različitih klasnih pripadnosti, simbol modernog doba, ali i *slika svijeta u minijaturi*. U pogledu prostora, posebno je interesantna i značajna simbolika kruga, i dopunska značenja koja sa sobom povlači. Krug, kao najsavršeniji geometrijski oblik, simboliše zatvorenu strukturu, iz koje nema izlaza. Na aerodromu putnici kruže u prazno, a simbolična je i slika kruženja kofera na traci koje nema više ko da podigne. Posebna tačka-simbol jeste kontrolni toranj. On se odvaja od ostatka aerodroma kao sveti, zaštićeni prostor. Na osi „gore“-„dolje“ on je „gore“, uzdignut, uzvišen, kao mjesto koje bi trebalo da donese Spasenje. „Dolje“ su bolesni, pravi se distanca u odnosu na njih, čime donji prostor biva negativno vrednovan. Toranj se modeluje kao izdvojeni, zaštićeni prostor, kao tvrđava u kojoj se nalaze odabrani. Na planu simbolike i intertekstualnosti, toranj nas povezuje s Nojevim kovčegom, jer u njega mogu stati samo izabrani.
- H 5: *Kompoziciono uređenje* – Kada je riječ o principima kompozicionog uređenja, primjećujemo da trilogiju odlikuju izvjesne zakonitosti u gradnji. Moglo bi se govoriti o građenju pomoću koncentričnih krugova, gdje se izdvaja jedna priča kao polazišna tačka ili narativno jezgro oko kojeg se šire krugovi, odnosno udvajaju priče, dok se najčešće usložnjavaju funkcije rubnog teksta (okvira), koji postaje modelativan. Spoljašnja kompozicija *Besnila* sačinjena je od čvrstih i kompaktnih cjelina, kao što su: okviri teksta (*Prolog: Rhabdovirus* (prije *Prologa* i nekoliko uvodnih segmenata) i *Epilog: Inkubacija*), pet većih cjelina (poglavlja s potcijelinama), kao pet (gradacijskih) etapa u razvoju bolesti, širenju virusa. Svaku od navedenih cjelina karakteriše i prisustvo mota, koji ima upućivačku, često i proročku funkciju – javlja se prije svakog poglavlja da na indirektan način najavi suštinu onoga što predstoji u razvoju priče. Najčešće postupkom regresivne simbolizacije – „vraćanjem unazad“ – doznajemo smisao i simboliku istaknutog mota. Tako *Besnilo* otvara moto iz Nostrodomusovog proročanstva – *Velika zaraza doći će s velikim metkom. Pomoć je blizu, ali lek vrlo daleko*. Veliki je broj planova i priča koje se smjenjuju u strukturi, pa su svoje mjesto našle i priče o: ubistvu u parkiralištu; naredniku Elmeru (njegovom traganju za *idealnim* slučajem); priča o ljubavi – dvoje mladih koji se zaljubljuju na aerodromu; o Leverkinu i Luis; o Wolfender Houseu i Libermanu; o Rusima – Donovanu i Rasimovu (kao prijateljima); priča o politici (Rusija i Amerika); Metju Laverik i supruga; revolucionari Marangos i drugovi; Gabrijel i Sju (Tezej i

Arijadna); Suarezovi (rađanje života osuđenog na smrt), Luk Komarovski („out of place“), narednik Laford...

- H 6: *Dokumentarnost* – U strukturi romana nailazimo na različite vidove dokumentarne građe koji su vješto utkani u tekst. Kao dominantne vidove dokumentarnosti, kojom se želi postići efekat uvjerljivosti i istoričnosti, izdvajamo: *Dnevnik* Daniela Leverkina, skice Aerodroma, odlomke koji se u vidu mota nalaze ispred poglavlja, s posebnom semantičkom markiranošću (Nostrodomusovo proročanstvo; odlomak iz *Guardiana*; odlomak iz Libermanovog učenja; plakat – Centralna služba informacija. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ishrane, London, 1976; zapis na arapskoj slici iz 1224. g.; moto Epiloga – Aeronautička molitva u atrijumu kapele St. George aerodroma Heathrow), posebne natpise, plakate, table na aerodromu, kao i fotografije iz Aušvica (svjedočenje o Libermanovim zločinima). *Dnevnik* Daniela Levrekina izdvaja se kao ključni dokument za sami roman, a ujedno je i predložak za priču o bjesnilu. Njega, osobnom vizijom, kako se navodi u postskriptumu, proširuje priređivač, ili stvarni autor romana. *Dnevnik* je građa koja biva zadržana u neizmijenjenom obliku, što se da primijetiti i po dijelovima koji su odvojeni kurzivom od ostatka teksta.
- H 7: *Intertekstualnost* – Izdvaja se više mitova koji na nov način bivaju reinterpetirani. Dijelimo ih u dvije veće grupe koje čine biblijski i antički mitovi, a njima se pripaja kao zaseban mit o nauci, tj. svemoći medicine, koji takođe biva razoren. Kao biblijski mitovi, posebnu ulogu imaju: mit o spasenju (Spasitelju), o potopu (Nojev kovčeg), Adamu i Evi, o arhandelu Gavrilu; grčki: mit o Tezeju i Arijadni i Kastoru i Poluksu; a kao zaseban se izdvaja mit o nauci. *Biblija* se još jedanput javlja kao centralni tekst iz kojeg se crpe motivi, likovi, situacije pogodni i u velikoj mjeri inspirativni za oblikovanje Pekićeve priče.
- H 8: *Istorijske istine* – U tekstovima postmodernističke prirode odnos prema istoriji je znatno izmijenjen, najčešće se kritički razmatra i demistifikuje. Pekić takođe zauzima sličan stav, i u svojim tekstovima preispituje tzv. *istorijske istine*. Kao dominantna istorijska istina, ili pak laž, što se kasnije otkriva, izdvaja priča o Libermanu-Lohmanu-Standleru, Mengelu i Aušvicu. Ono što je pokrivenom prividom istorije, otkriva se, skida se plašt sa stvarnih događaja i suštine. Tajnu o Libermanu otkriva Luis, indirektna žrtava njegovih eksperimenata. Žrtve koje se pripisuju Mengelu, koji je istorijski poznata ličnost, zapravo, po romanesknoj priči i istini, pripadaju Libermanu. Ovakvim tretiranjem Libermana, Pekić baca novo svjetlo na istorijske činjenice, na nešto što se smatra za istinito. Otkrivanje Tajne utiče i na psihološku tačku čitalaca, pa se čitalac uvlači u priču, sa željom da zločinac bude kažnjen, pravda zadovoljena. Liberman se transformiše, mijenjajući identitet više puta, a na Hitrou dolazi kao Mesija, ali ne da donese spasenje, već da dovrši započeti eksperiment, stvaranje Natčovjeka. Do spasenja ne dolazi, a parodija biva potpuna, jer se u ulozi spasitelja ostvaruje ratni zločinac, koji vrši eksperiment nad ljudima. Ljude na aerodromu posmatra kao vrstu materijala pogodnog za sprovođenje svoga plana, kao što ih je posmatrao i u Aušvicu. Liberman je modelovan kao jedan od najmasovnijih

ubica čovječanstva, a da se njegovi zločini pripisuju drugome. Kroz njegov lik je prelomljen i destruiran mit o nauci, o svemoći medicine. Nauka je nemoćna da pobijedi prirodu.

- H 9: *Fantastika* – Romaneska struktura građena je i po kodu fantastike, koju u svojoj realizaciji prati stilski mehanizam groteske. Kao poseban vid fantastike izdvajamo transformaciju čovjeka u životinju, tj. psa, što bitno utiče na proces animalizacije. Čovjek još jedanput biva vraćen prirodi, nemoćan da je pobijedi. Rađanje novog života na aerodromu nije moguće, jer je cio *svijet u malom* zaražen i bolestan, pa će tako i rađanje djeteta biti groteskno oblikovano: rađanjem bebe-psa. Junak koji se fantastičkim oblikovanjem izdvaja u strukturi teksta jeste Gabrijel. On je od prologa do epiloga zaogrnut velom mistike i Tajne. Jedini je od junaka, uz Šeron, koji uspijeva da preživi kataklizmu na Hitrou. Ne biva zaražen, daje mu se mogućnost da razgovara s mrtvima, da se izmiješta u drugo vrijeme, ali i prostor, i da preživi. Mističan je njegov dolazak, ali i odlazak s aerodroma. Njegovo pojavljivanje na Hitrou motivisano je snom, i odgonetanjem Tajne. Prostor sna pripada tzv. oniričkoj fantastici, i san kao takav od velikog je značaja za razvitak same radnje.
- H 10: *Zlo* – Sistem destrukcije i rušenja, karakterističan za postmodernističke tekstove, pretpostavlja i razmatranje vrijednosnih kategorija Dobra i Zla. Dobro najčešće biva ukinuto, ili uvedeno u minus-postupak, dok je Zlo dominantno. U *Besnili* izdvajamo projekcije Zla i to na više nivoa, kao: virus bjesnila, koji ruši sve, dovodi do istrebljenja vrste koja se zatiče na aerodromu; Veliku zver Apokalipse, oličenu u psu Šeron, koja je nosilac virusa i Libermana, tvorca ove moderne pošasti, virusa mutanta, protiv kojeg se lijek ne može naći. Kroz priču o apokalipsi i Velikoj zveri prelomljen je i arhetipski motiv o dva svijeta – kao dobro i zlo, svijet živih i svijet mrtvih, zdravih i zaraženih, raj i pakao. Aerodrom se tako modeluje kao pakao, omeđeni, zatvoreni prostor, s negativnim vrijednosnim karakteristikama, dok je svijet izvan njega jednak raju, budući da još uvijek nije zahvaćen bolešću.
- H 11: *Likovi/sudbine* – Pripovijedanje o bjesnilu u istoimenom romanu obuhvata, kao što je već pomenuto, veliki broj različitih sudbina i karaktera koji osvjetljavaju, svaki na svoj način, veliku metaforu o zlu, o savremenom čovjeku i njegovom položaju u društvu i prirodi. U skladu s rušilačkim kodom po kojem je tekst građen, razara se i ono što odlikuje svaku od sudbina koje tvore svijet ovog djela. Na sceni pripovijedanja egzistiraju likovi kao što su: Luk Komarovski – *promašeni ljekar* („out of place“); Hans Magnus Landau – *čovjek koji se usudio*; Gabrijel – čovjek (iz) drugog svijeta; Elmer – čovjek pogrešnog vremena i pogrešnog mjesta; Džon Hamilton – čovjek nauke; Donovan i Rasimov – junaci koje veže prijateljstvo u pogrešnom hronotopu; Marangos – promašeni revolucionar; Abner i Miriam – promašena ljubav; Suarezovi – promašeni roditelji... Za sve ove junake veže se isti osjećaj promašenosti, nedovršenosti, neostvarenosti. U mnoštvu široke galerije likova, gotovo da ne postoji nijedan koji je pozitivno vrednovan, osim Gabrijela, junaka na međi dva svijeta. Svi junaci u biti su tragični, i svi tragično okončavaju svoje sudbine pod uticajem bolesti. Na zaraženom Hitrou nema mjesta ni za savršene zločine (Hans

Magnus Landau), ali ni za prijateljstva (Donovan i Rasimov), kao ni za dizanje revolucija (Marangos). Sve biva ugušeno, uništeno, razoreno – prijateljstvo, ljubav, revolucija, posao, život...

2. *Atlantida*

- H 1: *Žanrovska ne/određenost* – *Atlantidu* tumačimo kao antropološki epos (mada je iznimno prisutan postupak parodiranja epa kao klasičnog žanra), kriminalistički (detektivski) roman, SF, roman mjesta – traganje za Atlantidom kao izgubljenim rajem, roman-esej, retrogradnu utopiju, roman o apokalipsi – „posljednje vrijeme“, roman o mitu, retrospektivski / reverzibilni / dokumentaristički / eruditivni roman.
- H 2: *Pripovjedačka instanca* – Prilikom tumačenja *Atlantide* moguće je razdvojiti nekoliko narativnih nivoa sa kojih pratimo različite pripovjedačke instance, i to: I nivo: sveznajućeg, svevidećeg nadređenog pripovjedača, II nivo: personalnih medija – Aldena i Karvera i III nivo: tzv. *paralelih* pripovjedača.
- H 3: *Vremenska struktura* – Roman je organizovan na principu udvajanja vremena, odnosno praćenju dvostrukih vremenskih planova. Osnovni narativni tok dat je u narativnoj sadašnjosti, dok su česte retrospekcije (vraćanja na 1620. godinu) i anticipacije, a pritom je naglašeno praćenje odnosa između „nekad“ i „sad“, prošlosti i sadašnjosti, odnosno budućnosti. Duž teksta se često pretapaju narativna sadašnjost i narativna prošlost, a posebno je zanimljivo što glavni junaci ponavljaju sudbine svojih predaka, te ono što je bilo nekad, ponavlja se. Vrijeme se gradi kao veoma dinamično, prelaskom s jednog plana na drugi postiže se napetost, čitalac je u stalnom iščekivanju i rasplitanju priče. Godina-simbol, kao i u preostala dva romana trilogije, jeste 1999, godina Sudnjeg dana. Roboti ponavljaju ljudsku istoriju, pa je i greška biti preuzeta, odnosno propast čovječanstva. Osnovni princip u uređenju kompozicione strukture – ponavljanje (kruženje) – reflektuje se i na vrijeme. Ono se modeluje kao ciklično, kružno.
- H 4: *Prostorne strukture* – U strukturi izdvajamo nekoliko prostornih težišta koja su semantički napregnuta. Kao posebno markirani, izdvajaju se: prostor *Atlantide* – metafore za cio svijet; *Atlantis* – grad u krugovima, a samo je Karveru (kao izabranom) dato da ga vidi; *Pleasant Bay* i *Cape Cod* – pješčane dune, mjesto stalnih susreta dva junaka (početak i kraj, odakle sve počinje i gdje se sve završava); *Dom za nahočad* – u kojem se događa Karverov susret s bratom blizancem, mjesto gdje se doznaje Istina o identitetu; *Egipat* – susret sa Sfingom, pokušaj doseganja Tajne; *Mount Olympus* – pećina, pronalazak Kiber-Pov-Neta.
- H 5: *Kompoziciono uređenje* – Kompoziciono ustrojstvo *Atlantide* čine *Predgovor* i 24 grafički odvojena, naslovom i posebnim motom markirana poglavlja. Tradicija Pekićevog „uokviravanja“ romaneskne priče, nastavlja se i sa ovim romanom. Na samom prologu, početnom okviru izdvajaju se dva mota (dvostruko naglašavanje; a sve je u ovom tekstu u znaku udvajanja) iz Platonovih *Timeja* i *Kritije*. Dvadeset i četiri poglavlja romana organizovana su u dva dijela, koji se ostvaruju kao dva nivoa priče, pa se može reći da je *Atlantida* „građena upotrebom spiralne (‘kraj se ukazuje

kao novi početak') i linearno-povratne ('kraj se iskazuje kao povratak početku') naracije'. U strukturi *Atlantide* razlikujemo kružnu kompoziciju. Sve je u krugu (sve je ciklično), simbolu koji sjenči cio roman. Princip ponavljanja ostvaruje se kao dominantan kada je riječ o uređenju same naracije. Na narativnoj osi ponavljaju se susreti dva Džona, slike iz prošlosti (kao opsjene, halucinacije), Karverova netrpeljivost prema Aldenu i „drugima“... U strukturi se posebno izdvajaju određene scene koje se stalno „vraćaju“ glavnim junacima, čineći paralelizme.

- H 6: *Dokumentarnost* – Glavni dokument jeste Hronika Vilijama Bredforda – *Mayflower*. Kao zapis o jednom vremenu, trebalo bi da uvjerljivo svjedoči o njemu, ali se pitanje istine otvara kao veoma varljivo, jer ne gledaju svi učesnici određenih događaja jednakim očima na njih. John Alden (predak), npr., drugačije gleda na zbivanja iz tih godina od onoga koji ih zapisuje. Dakle, na osnovu citiranih odlomaka, da se zaključiti da viđenje istih događaja nije jednako iz različitih perspektiva, i da se pitanje istorije i istorijskih činjenica uvijek nameće kao varljivo.
- H 7: *Intertekstualnost* – Karakter romana nadasve je dijaloški i intertekstualni. Dijalog se interaktivno vodi s mitovima, ali i tekstovima drugačijeg žanrovskog određenja. Mit je potka na kojoj se gradi romaneskna priča u cjelosti, dok su ostali tekstovi iskorišteni za svaku od cjelina (poglavlja) ponosob. Okvir svakog poglavlja čini moto, a njegov sadržaj korespondira sa tekstom koji slijedi. Kao citat (uglavnom pravi, ponekad i autocitat), u motu je izražena ideja ili osnovni motiv koji se u tekstu razvija. Veza s mitom je intenzivna, a kao dominantni, izdvajaju se: mit o Atlantidi, mit o pet ljudskih vjekova (pet rasa), mit o potopu, mit o Sudnjem danu...
- H 8: *Istorijske istine* – Budući da je princip udvajanja dominantno načelo koje uređuje sve elemente narativne strukture *Atlantide*, jasno se odražava i na istoriju. Tako se u strukturi priče izdvajaju dvije istorije – prava i lažna, ljudska i robotska. Istorijski dijalog odvija se na relaciji „mi“ – „oni“, a za razlikovanje „nas“ i „njih“ neophodan je kontekst, tj. neophodno je pratiti iz čije se perspektive sve sagledava – perspektive ljudi ili perspektive robota. Istorijske činjenice se takođe nameću kao varljive i lažne kada je riječ o onima kojih ih zapisuju. Relevantnost istorijskih činjenica zapisanih u Hronici *Mayflowera* dovodi se u pitanje, budući da akteri navedenih zbivanja ne gledaju na jednak način na ono što se dogodilo. Kao varljiva nameće se i istina koju Amerikanci imaju o tome kako je nezavisnost od matice Engleske izvojevana. Novo viđenje i čitanje tih događanja donosi Alden predak, kroz viziju Aldena potomka. Sve ono što je zvučalo i izgledalo prirodno zapravo nije bilo tako. Dvije istorije – ljudska i robotska opozitno se modeluju, i to na principu imitacije, odraza – robotska istorija ponavlja ljudsku. Lažna robotska istorija, kako izgleda iz ljudske perspektive, odvija se paralelno s ljudskom. Nevidljiva istorija podrazumijeva stalni rat dvije suprotstavljene strane. Svi ratovi koji se odvijaju u istoriji za pozadinu imaju borbu ljudi i robota.
- H 9: *Fantastika* – *Atlantida* kao bajka o izgubljenom čovječanstvu modeluje se kodom fantastike. Da su Atlantidani kao ljudi privilegovani, svjedoče i moći koje im autor pripisuje. Tako je sve u vezi s Atlantidom i Atlantidanima obojeno primjesama

fantastike. U tekstu se izdvajaju natprirodne osobine likova, situacije i stanja koji nadrastaju okvire realnog, u koje smo „maltene poverovali“, jer je to formula, po mišljenju Todorova, koja sažima duh fantastičnog. Kao fantastične radnje izdvajaju se: junaci koji gredu po vodi; stope koje ostaju u pijesku; oživljavanje prošlosti kroz vizije, halucinacije; mogućnost komuniciranja junaka unutrašnjim glasovima; mogućnost izmiještanja junaka u vremenu i prostoru; „ubice koje salaze s ekrana“; čitanje prošlosti iz ljudskih lobanja; ubijanje životinja pogledom; roboti.

- H 10: *Zlo* – Reflektse zla pratimo kroz dihotomni odnos – prirodno : vještačko, odnosno ljudi : roboti. Autor se posebno bavi pitanjem duše, distinktivnim obilježjem dvije suprotstavljene strane. Ljudi posjeduju dušu, odlikuju ih posebne moći i sposobnosti, dok su roboti prazni, hladni, lišeni emocija. Na simboličkom planu iznosi se kritika ovog društva koje podliježe procesu materijalizacije, koje ima šablonizirane pokrete, radnje, način bitisanja; ali i zamisao koja se zasniva na osjećanju otuđenosti modernog svijeta. Istorija koja se odvija u romanesknoj priči, istorija je ubijanja, masakra. Borba ljudi i robota arhetipska je borba Dobra i Zla.
- H 11: *Likovi/sudbine* – Centralne predmetnosti romana jesu opozitno modelovani likovi: Džon Karver/Haulend, čovjek, i Džon Alden, robot. Ova dva junaka uvijek idu u paru, a njihova veza duž cijelog teksta neraskidiva je. Građeni na principu arhetipa, ponavljaju svoje pretke, a u sadašnje vrijeme prenose i neraščišćene račune iz prošlosti. Karver je „drugi čovjek“, od samog početka narativne zbilje građen na principu razlikovanja, izuzetnosti, posebnosti; kao da ne pripada svijetu u kojem živi. Za njega je to svijet potpune tuđine, te često odlazi u paralelni svijet. Karver je u svijetu robota, Haulend u svijetu ljudi, čime se (još jedanput) akcenat stavlja na dvojstvo. Udvajanje u romanu zaokruženo je i građenjem Džejmsovog lika, koji se ostvaruje kao Karverov odraz u ogledalu. On je sve ono što i Džon, samo u blažoj formi. U strukturi priče prepoznamo motiv dvostrukog traganja: Karver traga za identitetom, dok Alden traga za ubicom, sprovodi istragu. Alden se modeluje kao opozit Karveru, ali i kao njegova sjenka, uvijek mu je za petama. Duboke i stare veze između dva Džona biće prepletene i na kraju, gdje će u novo jutro osvanuti kao prvi ljudi novog svijeta, spremni na novo kruženje. Budući da je u ovom romanu sve u znaku udvajanja, tako se i u završnom kadru pred očima čitalaca, umjesto jednog, nalaze dva prva čovjeka novog svijeta.

3. 1999

- H 1: *Žanrovska ne/određenost* – 1999 sagledavamo u svjetlu: antropološke povijesti (odrednica samog autora; priča o čovjeku i čovječanstvima), SF – romana suptilno građenog fantastičkim kodom, negativne utopije, filozofskog romana, animal fiction-a, romana o apokalipsi, parodie sacre – parodiranje religiozne književnosti, zbirke (vijenca) pripovijedaka i(li) romaneskne strukture;
- H 2: *Pripovjedačka instanca* – Roman posjeduje složenu strukturu pripovijedanja jer dolazi do česte smjene pripovjednih perspektiva, i svaka od priča gradi se po svom pripovjednom modelu. U četiri priče zastupljeno je fokalizovano heterodijegetičko

pripovijedanje (pripovijedanje u 3. licu s tačkom gledišta jednog ili više likova), dok na prologu, u posljednjoj priči – *Danu šestom* i *Objavama* izdvajamo nefokalizovano homodijegetičko pripovijedanje (pripovijedanje u 1. licu iz perspektive pripovjednog ja). Sami epilog, *Međuigra* obilježen je objektivnim pripovijedanjem u 3. licu. Priređivač rukopisa, kao tipično postmodernističko obilježje, igra značajnu ulogu u gradnji narativnog tkiva. On ima izvjesne nadfunkcije kojima utiče na proces dočitavanja teksta, jer najčešće svoju egzistenciju ostvaruje na okvirima šaljući izvjesne signale čitaocu.

- H 3: *Vremenska struktura* – U 1999 princip ponavljanja i kruženja (ciklizacije) dobija na punoj snazi, a i izvjesne situacije se ponavljaju, odnosno preslikavaju u različitim vremenskim jedinicama. Vrijeme je ključni oblikovni princip u romanu, a godina 1999. simbol propasti u bilo kojoj od vremenskih cjelina. 1999 – inicijalno mjesto zauzima već u naslovu, čime se šalje signal i upućuje na semantiku i važnost iste. U romanu ona ima iste funkcije, i uvijek nosi određenje smaka za sobom. Ona tretira pet čovječanstava i njihov nestanak. Svako novo čovječanstvo se rađa, ali i umire, tako da je na simboličkom planu ovo i priča o (arhetipskom) rađanju i umiranju. Arno iz svake priče se pita da li je on posljednji čovjek iščezlog svijeta ili prvi onog koji se rađa.
- H 4: *Prostorne strukture* – Dominantna prostorna struktura jeste orvelovski pašnjak ili Zlatan kraj. Karakteriše ga stalnost i nepromjenjivost, jer u svakoj priči zadržava iste osobine. Posebna vrsta bliskosti ostvaruje se sa svim junacima, posljednjim ljudima na zemlji, koji ga posjećuju. Neraskidivu vezu između ovih junaka i pašnjaka sagledavamo u odnosu prirodno : vještačko, jer se pašnjak izdvaja kao posljednje parče prirode na zemlji koje roboti žele da unište vođeni sopstvenim načelom da je samo vještačko savršeno, i da je sve prirodno potencijalna opasnost po njih. Pašnjak je i metafora za cio svijet, za ono što je ostalo od njega nakon usavršavanja tehnologije i mašina, komad prirode koji biva napadnut kako bi se uništio. Pašnjak je i „drugi“, „tuđi“, „opasan“ svijet iz perspektive robota.
- H 5: *Kompoziciono uređenje* – Kompoziciona shema zasnovana je na sistemu koncentričnih narativnih prstenova. Spoljašnju kompoziciju čini moto, *Objava*, pet priča (*Zlatan Kraj*, *Novi Jerusalem*, *Posljednji čovek na svetu*, *Blaga vest*, *Dan šesti*) i završni dio, epilog – *Međuigra*. Unutrašnja kompozicija je specifična, budući da svaka priča podrazumijeva sopstveni model uređenja. Kao dominantan oblikovni princip, koji dostiže punu semantičku vrijednost, izdvajamo ponavljanje. Vječito kruženje istog – sublimirano u Propovjednikovoj mudrosti – „Što je bilo, to će biti, što se činilo, činiće se, i nema ništa novo pod suncem.“ – kruži nad cijelim tekstom, uređujući ga. Preslikavanje ili ponavljanje istih slika, situacija, likova odvija se u svakoj priči, definišući model njihove gradnje. U tom pogledu izdvajamo segmente u kojima je ponavljanje najuočljivije: - prostor – Zlatan Kraj (pašnjak); - vezanost junaka za pašnjak; - odnos Arno : Prvi robot; - motiv Arrove samoće (usamljenosti); - odnos prirodno : vještačko; - epilog: *Objava*; - vrijeme: 1999; - nemjerljivost; - motiv tajne; - lik krtice, ponavljanje rečenice („Kad cveće ponovo procveta...“). Roman je

organizovan na principu fragmenata, kraćih priča, a razjednačavanje se vrši i unutar samih priča, gdje se manji dijelovi osamostaljuju unutar cjeline, pa su česte i grafičke praznine.

- H 6: *Dokumentarnost* – Kao posebno svjedočanstvo o jednom vremenu, dokument inkorporiran u tekst, izdvaja se bilježnica arheologa Arna, naučnika, kojom se upućuje na pronađene ostatke jedne civilizacije. Štivo u njoj naslovljeno je kao *Arhipelag Gulag – Novi Jerusolim – Projekat Raja*, a prati ga i *Rečnik* pomoću kojeg se tumače pojmovi civilizacije koju Arno istražuje.
- H 7: *Intertekstualnost* – Korespondencija 1999 sa širokom lepezom literarnih i vanliterarnih tekstova očigledna je i višeznačna. U romanu se problematizuje i na nov način postavlja veliki broj tema, likova, situacija koje su u neposrednoj vezi s književnim nasljeđem. Pekić u '99 reinterpreтира, demitologizuje i dekonstruiše mnoge mitove, među kojima se posebno izdvajaju: antički i biblijski, kao i savremeni mitovi o nauci i tehnici. U skladu s navedenim, u novom ruhu čitamo: mit o Sizifu, mit o Velikom Panu, mit o postanju i smaku svijeta, mit o utopiji, mit o proroku, mit o Fatumu, ali i mit o nauci i tehnici, koji prevashodno podrazumijeva mašinizaciju, kompjuterizaciju, robotizaciju. Takođe možemo govoriti o dekonstrukciji mita o prošlosti i budućnosti. U zasebnu grupu spadaju intertekstualni odnosi s Orvelom i njegovom 1984.
- H 8: *Istorijske istine* – Mit o smjeni civilizacija čini osnovu svih pet priča u 1999, a kao ključno se otvara pitanje istorije, njene validnosti, te koja je istorija *prava* – ljudska ili robotska. Roboti žele da *brišu* ljudsku istoriju, ističući u prvi plan svoju, dok ljudsku predaju zaboravu. Roboti kao savršena imitacija ljudskog, da bi postali ljudi, moraju ponoviti ljudsku istoriju. Sjećanje postaje varljivo, a insistira se na jednakosti ljudi i robota. Roboti stalno mijenjaju priče o ljudima i njihovoj istoriji. Oni žele da budu dominantni, da se potisne mit o tome da su upravo ljudi njih izumili.
- H 9: *Fantastika* – U 1999 kroz fantastički kod se modeluju junaci – roboti, životinje koje govore, ljudi koji dižu i bacaju brda, vrijeme – rastegnuto na mnoštvo miliona godina, prostor – pašnjak koji odolijeva vremenu, mjesto utopijskog karaktera.
- H 10: *Zlo* – Kategorija Zla diferencira se u odnosu na Dobro, a pratimo ih u saodnosu prirodno : vještačko. Narativne cjeline postavljene su na način da se vještačko modeluje kao negativno, roboti-mašine kao nosioci zla, nasuprot prirodi koja je ovjekovječena kroz pašnjak, posljednji komad zelenila, jedino mjesto spasenja. Odnos između robota i ljudi pratimo duž cijelog teksta, a posebno se naglašava robotska mržnja prema prirodi, koju smatraju opasnom. Stiče se utisak da roboti žele da preuzmu vlast nad svime na svijetu i da proces mašinizacije bude potpun. Priroda se nameće kao sloboda u odnosu na robotsku neslobodu, ne podliježe pravilima i kontroli kao što podliježu roboti (Zakon A.S.I.M.O.V), dok se vještačko nameće kao savršenije od prirodnog.
- H 11: *Likovi/sudbine* – U svih pet narativnih cjelina zastupljeni su posebni junaci. U prvoj je to Arno, u II Arno arheolog, III Arno, *posljednji čovek na svetu*, IV Arna (i Don) i u V Arno Anderson (android). Vezivna nit između prva tri Arna ogleda se u

motiv u samljenosti, drugosti. To je ono što ih u biti povezuje. Svoju usamljenost liječe na pašnjaku, gdje vode dijalog s krticom, *osjećajući je*, kao da pripadaju istom svijetu. I „posljednji čovjek“ nalazi utjehu na posljednjem komadu prirode, na pašnjaku. Stiče se utisak da osjeća prirodu i život na tom mjestu, te sve vrijeme provodi tamo. Junaci IV priče, Arna i Don, tragično okončavaju svoje sudbine nakon Arninog otkrivanja istine da je cijelo čovječanstvo zapravo androidsko. Arno Anderson ostvaruje se u ulozi Spasitelja svijeta. Ne dozvoljava da dođe do apokalipse, odbija da izvrši Program, u čemu se ogleda njegova različitost u odnosu na ostale junake. Jedino on pripovijeda u 1. licu.

2.5. Zaključci

Zaključna razmatranja doktorske teze logično su izvedena i potpuno su usaglašena s rezultatima rada. Na osnovu čvrstih i jasno postavljenih teorijsko-metodoloških uporišta, kandidatkinja je uspješno pristupila sažimanju rezultata. Ovdje je uspješno realizovana sinteza prethodnih analiza i interpretacija, čime su još jasnije istaknuti ključni rezultati do kojih je u samom radu kandidatkinja došla. Dobro definisana tema doktorata ne ostavlja nedoumice u vezi sa relativnim ograničenjima istraživanja jer su ona „zadata“ već samim opredjeljenjem za antiutopijski dio Pekićevog opusa što je, opet, u naučnom smislu relevantno jer tri romana koji su ovdje u centru pažnje zaista i predstavljaju zasebnu, homogenu cjelinu u okviru tog opusa. Glavne teorijske smjernice dokorskog rada mr Maje Sekulović takođe su određene već samom naslovnom sintagmom (*poetika postmodernizma*), pri čemu je važno istaći da se kandidatkinja suvereno i nedvosmisleno kreće u tako određenom prostoru tumačenja što dovodi do zaključaka koji prirodno proističu iz prethodnih poglavlja. Svojim analitičko-metodološkim pristupom u cijeloj disertaciji koleginica Sekulović je verifikovala postavljene hipoteze i ostvarila očekivane naučne ciljeve.

3. Konačna ocjena disertacije

3.1. Usaglašenost sa obrazloženjem teme

Dostavljena disertacija je u potpunosti usaglašena s obrazloženjem teme. Sva poglavlja i naslovi su sistematično struktuirani, a tekstura je jasno utemeljena na naučnom diskursu.

3.2. Mogućnost ponovljivosti

Književno-teorijska metodologija primijenjena u ovoj disertaciji savremena je i primjerena temi, što omogućava dalja istraživanja u tom kontekstu koja bi proširila i produbila predmetne studije. Relevantna analitičnost, njoj shodne interpretacije i adekvatno teorijsko-metodološko utemeljenje najznačajnije su odlike ovoga doktorata.

3.3. Buduća istraživanja

O perspektivama budućih istraživanja već smo ponešto nagovijestili u prethodnim odjeljcima

našeg Izveštaja (*Zaključci, Mogućnost ponovljivosti...*), ali treba dodati da i sama kandidatkinja tokom disertacije pokazuje svijest o tome i osvrće se na takve mogućnosti. Već je rečeno da je doktorski rad mr Maje Sekulović tematski vezan za antiutopijsku trilogiju Borislava Pekića, ali svakako da je poetika postmodernizma (što predstavlja dominantni teorijski kod njenog istraživanja) važna i za druga djela ovoga pisca, pa i za njegov literarni opus u cjelini. Iako postoje naučni radovi koji su manje ili više dodirivali navedenu problematiku, svakako da aktuelna književno-teorijska dostignuća u svijetu i kod nas otvaraju prostor za reinterpretaciju ili produbljivanje dosadašnjih analiza. Takođe se i u ovom – ali i u antiutopijskom – kontekstu Pekićevo cjelokupno djelo može i treba pozicionirati u komparativističku ravan, čime bi ono dobilo na značaju jer je svakako relevantna tačka na geopoetičkoj mapi Evrope posljednjih decenija 20. vijeka. Visoko postavljeni naučni standardi u disertaciji mr Maje Sekulović motivišu na permanentno istraživačko preispitivanje i nijansiranje otkrivenih literarnih prostranstava, a njen rad jasno pokazuje da na enciklopedističnost Borislava Pekića nije stavljena tačka a najverovatnije nikada neće ni biti...

3.4. Ograničenja disertacije i njihov uticaj na vrijednost disertacije

U disertaciji kolegice Sekulović nijesmo primijetili ograničenja ni u jednom aspektu bitnom za akademske radove ove vrste. Zapravo je sama kandidatkinja transparentno (ali naučno zasnovano) i metodološki i empirijski ograničila svoja istraživanja – o čemu smo prethodno govorili – što predstavlja vrlinu njenog rada. S druge strane, ovo ukazuje o respektabilnoj naučnoj svijesti kandidatkinje jer nijedno naučno istraživanje koje se ne omeđi realnim okvirima nema istinsku svrhu i ne može rezultovati čvrstim dometima: posebno se, u književnosti, to odnosi na kvantitativno gotovo nesagledive opuse kakav je onaj koji nam je darovao Borislav Pekić. Riječju, ova Komisija u predmetnoj doktorskoj disertaciji nije primijetila bilo kakva ograničenja koja bi mogla uticati na njen kvalitet i originalnost.

Orginalni naučni doprinos

Doktorska disertacija mr Maje Sekulović izvorni je i originalni naučni rad – što podrazumijeva nova saznanja o temi istraživanja kao i relevantne rezultate koji će biti nezaobilazni u daljim proučavanjima Pekićevog djela, postmoderne poetike i antiutopije. Nauka o književnosti obogaćena je idejama koje je kandidatkinja iznijela i one u kontekstu same struke ne mogu ostati neprimijećene – kako direktno tako i indirektno. Ponajprije, ovo se odnosi na sam status Borislava Pekića kojeg sad možemo jasno vidjeti ne samo kao rodonačelnika modernizma (stav koji preovladava u istoriji književnosti i kritici) nego i kao preteču postmodernizma ali i kao bitnog autora u velikom i izuzetno važnom evropskom korpusu antiutopijske literature 20. vijeka. Ovo posljednje čini se tim bitnije jer antiutopija nije „privilegovani“ žanr umjetnosti riječi već je sve prisutnija u filmskoj i vizuelnoj umjetnosti uopšte: u tom smislu neka teorijska razmatranja u ovoj disertaciji imaju interdisciplinarne konsekvence i značaj.

Ako se, pak, vratimo samoj nauci o književnosti, u datom kontekstu treba istaći i sljedeće: pitanje postmodernog poimanja istorije – koje je još krajem prošlog vijeka polemički otvorio

ugledni američki historičar i kritičar Hayden White (vidjeti, recimo, njegovu studiju *Metahistory*) – u doktoratu kolegyně Sekulović shvata se kao jedno od ključnih polazišta Pekićeve poetike, dok (takođe bazične) antropološko-civilizacijske dimenzije te poetike u antiutopijskom ciklusu bivaju literarno predočene u najdubljoj i semantički najizostrenijoj vizuri. Kandidatkinja takođe na vrlo inspirativan način tumači odnos dokumentarnosti i intertekstualnosti, što svakako predstavlja jedan od najdramatičnijih prostora umjetničko-jezičkog stvaralaštva u postmoderno doba, a kod Borislava Pekića samu srž njegove tekture od prvog objavljenog romana (1965) preko svih raznovrsnih žanrova u kojima se ogledao. Novi uvidi u prostorno-vremenske strukture trilogije koja je tema ove disertacije, kao i u njihovo kompoziciono ustrojstvo, svakako prevazilaze samo navedenu trilogiju i implicitno problematizuju analogne aspekte cjelokupnog Pekićevog opusa – čemu do sada naša nauka o književnosti nije pridavala odgovarajuću pažnju.

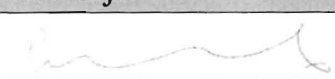
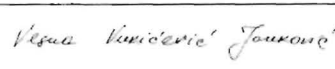
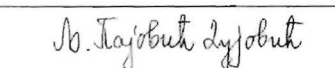
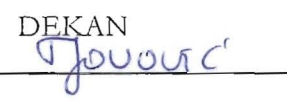
Ulazak u pitanja žanrovske neodređenosti (hibridnosti) koja karakteriše Pekićevu prozu, kao i u naratološka pitanja vezana za poziciju pripovjedača i niz drugih pitanja kojima se bave poststrukturalističke struje današnje nauke o književnosti, daje doktoratu mr Maje Sekulović teorijsko-metodološku težinu i autentičnost jer im ona pristupa kreativno (a ne reproduktivno, zadovoljavajući se već rečenim u literaturi). Stoga i u ovoj ravni možemo pratiti njene svježije i nove ideje, a njeni analitičko-interpretativni rezultati u pomenutom kontekstu mogu poslužiti kao primjer kako se, naučno utemeljeno, osavremenjava i inovira tradicionalna naučno-književna misao. Kvalitet i specifičnost same proučavane građe (Pekićevih antiutopijskih romana) odredili su kandidatkinji adekvatan metodološki pristup, koji se – bez obzira na postojeću obimnu literaturu – i sam iskazao kao specifičan i originalan: tako smo ovdje dobili lijep sklad predmeta istraživanja i načina na koji se taj predmet istražuje.

Najzad, naučna javnost je sa interesovanjem primila neke od rezultata disertacije mr Maje Sekulović o čemu svjedoče njeni tekstovi publikovani u relevantnim časopisima.

Mišljenje i prijedlog komisije

Na osnovu detaljne analize priložene disertacije, jednoglasni smo u ocjeni da doktorska disertacija *Poetika postmodernizma u antiutopijskoj trilogiji Borislava Pekića ('Besnilo', 'Atlantida', '1999')* kandidatkinje mr Maje Sekulović ispunjava uslove i standarde koji se zahtijevaju iz oblasti nauke o književnosti. Navedenu opštu ocjenu detaljnije obrazlažemo sljedećim argumentima:

- Kandidatkinja je pokazala da posjeduje veoma široka teorijska znanja iz metodologije proučavanja književnosti. Rezultati istraživanja sistematično su izloženi. Struktura rada je izuzetno čvrsta, problemski stabilna i logično raspoređena. Hipoteze i ciljevi rada precizno su definisani. Kandidatkinja je na detaljan i kritički način izložila rezultate dosadašnjih istraživanja problema koje disertacija obrađuje. Rad je metodološki dobro zasnovan. Primijenjene metode istraživanja dale su relevantne rezultate. Zaključci su objektivni, dobro argumentovani, odlikuju se naučnom strogošću, ali i odmjerenošću.
- Kandidatkinja je na kritički način koristila obimnu i savremenu literaturu. U radu je

citirano 115 bibliografskih jedinica. - Tokom rada na disertaciji doktorantkinja je neke od rezultata svoga istraživanja podijelila sa naučnom javnošću objavljivanjem članaka u relevantnim naučnim časopisima. - Iscrpna tumačenja poetike postmodernizma na primjeru Pekićeve trilogije značajan su doprinos savremenim istraživanjima u književnoj kritici. Ovom disertacijom otvaraju se nove perspektive u proučavanju Pekićevih tekstova. - Disertacija može dati konkretan i vjerujemo značajan doprinos prilikom proučavanja fenomena utopijsko-distopijskih narativa u najširem literarnom kontekstu u okvirima književnosti druge polovine XX vijeka. Nakon svega iznesenog, Komisija sa zadovoljstvom pozitivno ocjenjuje doktorsku disertaciju mr Maje Sekulović i predlaže Vijeću Filološkog fakulteta i Senatu Univerziteta Crne Gore da prihvati ovaj izvještaj i da odobri javnu odbranu doktorske disertacije pod nazivom <i>Poetika postmodernizma u antiutopijskoj trilogiji Borislava Pekića ('Besnilo', 'Atlantida', '1999')</i>.	
Izdvojeno mišljenje (popuniti ukoliko neki član komisije ima izdvojeno mišljenje) Ime i prezime _____	
Napomena (popuniti po potrebi)	
KOMISIJA ZA OCJENU DOKTORSKE DISERTACIJE	
Prof. dr Sava Damjanov, Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Srbija, član	
Prof. dr Vesna Vukićević-Janković, Filološki fakultet, UCG, predsjednica Komisije	
Prof. dr Ljiljana Pajović-Dujović, Filološki fakultet, UCG, član	
Datum i ovjera (pečat i potpis odgovorne osobe)	
U Nikšiću, (navesti datum)	 DEKAN

PRIMLJENO: 01. 02. 2020			
ORG. JED.	BROJ	PRILOG	VRJEDNOST
01	309		

VIJEĆU FILOLOŠKOG FAKULTETA

SENATU UNIVERZITETA CRNE GORE

Predmet: Ocjena doktorske disertacije mr Maje Sekulović

Komisija za pregled i ocjenu doktorske disertacije *Poetika postmodernizma u antiutopijskoj trilogiji Borislava Pekića ('Besnilo', 'Atlantida', '1999')* kandidatkinje mr Maje Sekulović, imenovana odlukom Vijeća Filološkog fakulteta (br. 01-2486) i Senata Univerziteta Crne Gore (03-36/1), u sastavu: prof. dr Sava Damjanov, redovni profesor Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu, prof. dr Vesna Vukićević Janković, vanredni profesor Filološkog fakulteta Univerziteta Crne Gore i prof. dr Ljiljana Pajović Dujović, redovni profesor Filološkog fakulteta Univerziteta Crne Gore, podnosi sljedeći

IZVJEŠTAJ

O OCJENI DOKTORSKE DISERTACIJE

1. Pregled disertacije

Razmatrana doktorska disertacija napisana je u skladu s članom 39 *Pravila doktorskih studija i Uputstvom za oblikovanje doktorske disertacije*, na 212 strana, a sastoji se od: rezimea na crnogorskom i engleskom jeziku, predgovora, izvoda iz teze, apstrakta na engleskom jeziku, sadržaja, uvoda, četiri poglavlja istraživačkog dijela (*Oko poetike, postmodernističke i eksplisitne; Besnilo; Atlantida; 1999*), zaključka, bibliografije, biografije kandidatkinje, obaveznih formulara, osam slika i šest tabela. Prilikom izrade disertacije korištena je mnogobrojna relevantna literatura, što u ukupnom zbiru iznosi 115 bibliografskih jedinica.

U kompozicionom pogledu disertacija se sastoji iz nekoliko dijelova. U prvom, uvodnom dijelu (9-26. str.) tumače se elementi poetike postmodernizma, kao i elementi Pekićeve eksplicitne poetike: *Poetički postulati postmoderne/postmodernizma*; *Pitanje žanra. Funkcionalnost podnaslova*; *Poetički pripovjedač. Priređivač rukopisa*; *Organizacija hronotopa. Fragmentarnost. Dokumentarnost*; *Mit. Citatnost i(li) intertekstualnost*; *Preispitivanje istorije. Stilski mehanizmi. Fantastika*; *Eksplicitna poetika i pregled relevantne literature*.

Drugi dio podijeljen je u tri ključne cjeline, kao tri dijela trilogije: *Besnilo* (26-75. str.), *Atlantida* (75-124. str.), *1999* (124-172. str.), dok se u okviru svake od njih diferenciraju poglavlja, i to: 1. *Žanrovska ne/određenost* (pitanje žanra, hibridizacije, stvaranja i razaranja); 2. *Pripovjedačka instanca* (određenje pripovjedača, definisanje pripovjednih perspektiva); 3. *Vremenske strukture* (prelamanje i pretapanje vremena, udvajanje vremena, godine simboli); 4. *Organizacija prostora* (definisanje i simbolika prostornih struktura); 5. *Kompoziciono uređenje* (način organizovanja kompozicionih cjelina, principi ponavljanja i udvajanja); 6. *Dokumentarnost* (funkcija dokumenta u proznom tkivu); 7. *Intertekstualnost* (razaranje i reinterpetiranje mitova, transponovanje u književni tekst); 8. *Preispitivanje istorije* (ponovno čitanje istorijskih činjenica, pitanje vjerodostojnosti); 9. *Fantastika* (kodovi fantastike u modelovanju narativne zbilje); 10. *Zlo* (odnos prirodno : vještačko, kao odnos vrijednosnih kategorija Dobro : Zlo); 11. *Modelovanje likova – arhetipovi* (tragični junaci, arhetipovi).

Treći, zaključni dio (172-188. str.) obuhvata sintezu iznesenih stavova i tumačenja, kao i zaključke do kojih je kandidatkinja došla prilikom istraživanja.

2. Vrednovanje disertacije

2.1. *Problem*

Tema doktorskog rada mr Maje Sekulović pripada području humanistike, konkretno – nauke o književnosti, iako podrazumijeva i mnoge antropološke, kulturološke, pa i najšire civilizacijske reference s obzirom na to da sam postmodernizam kao fenomen „duha epohe“, prevazilazi okvire umjetničke literature a antiutopija još odavno u naučnim istraživanjima funkcioniše i kao sociološki, politički pa i futurološki fenomen. Ipak, u osnovi rada jesu čisto književno–umjetničke odlike Pekićevog diskursa u tri navedena romana (antiutopijskoj trilogiji) gdje se, uz žanrovsku neodređenost i bogatu intertekstualnost, u prvom redu proučava postmodernistička relativizacija tradicionalnih vrijednosnih sistema. Ako je poetika postmodernizma u Pekićevim antiutopijskim romanima glavni predmet ove doktorske disertacije, onda svakako cilj nije samo da se to i dokaže, već i da se izvedu zaključci o tome kako se jedan žanr koji je uspostavljen još krajem 19. vijeka (Vels), a razvijao se u doba dvadesetovjekovne moderne (Zamjatin, Haksli, Orvel) ponaša na izmaku ere prepune društvenih i naučnih utopija i kako na slom tih utopija postmodernizam umjetnički reaguje. Tačnije, kakvo nam nasljeđe Pekić ostavlja u navedenom kontekstu za 21. vijek i da li su okviri književnosti dovoljni da se to nasljeđe razumije i prihvati, ili ne.

O Pekićevom književnom stvaralaštvu napisane su brojne kritike, a zbog svoje polivalentnosti njegovo djelo sagledano je iz više uglova i perspektiva, pa tako: Pijanović tumači poetičke zakonitosti u građenju cjelokupnog romanesknog opusa; Stojanović ističe citatnost kao jednu od osnovnih konstanti njegove poetike; Baturan prednost daje dokumentu, razmatrajući različite oblike njegovog inkorporiranja u tekst; Milošević se bavi „mitomahijom“, govoreći o svakom djelu iz pomenute perspektive, ističući pritom da se na nišanu Pekićeve umjetničke kritike nalazi uvijek jedan oblik mitskog viđenja svijeta koji ovaj nepoštedni kritičar razobličava bez ikakvog kompromisa; Mustedanagić razlaže problem groteske – stilskog mehanizma koji oblikuje sliku svijeta u njegovim romanima; Ahmetagić obrađuje antički mit i biblijski podtekst; dok se Cvijetić bavi Orvelovom antiutopijom i njenim odjekom u Pekićevoj prozi.

Veliki je broj kritičkih tekstova u zbornicima sa naučnih skupova i časopisima koji proučavaju pojedinačne aspekte Pekićevog višedimenzionalnog opusa. Međutim, nijedan rad, a ni studija, ne nudi do kraja detaljan pogled na temu koja se obrađuje ovom disertacijom. Najčešće se

osvjetljavaju pojedini segmenati trilogije. Zbog istaknutog, smatramo da disertacija donosi novinu u proučavanju trilogije s književnoteorijskog aspekta uzimajući u obzir postmodernističku poetiku.

Kandidatkinja je kao samostalni autor objavila originalni naučni rad *Orwellovo '1984' v Pekićevem '1999': medbesedilna razmerja (Orwell's '1984' in Pekić's '1999': Intertextual Relations)*, u slovenačkom časopisu *Primerjalna književnost*, koji sadrži rezultate iz oblasti doktorske disertacije. Časopis je na A&HCI listi. U sklopu ovog rada kandidatkinja je prezentovala rezultate iz teze, tačnije, iz trećeg poglavlja, koje se odnosi na analizu romana *1999* s aspekta postmodernističke poetike. Kompetentno i argumentovano, s čvrstim uporištem u relevantnoj teorijskoj literaturi, razmatra jedan od istaknutih postmodernističkih postupaka – intertekstualnost, prateći dijaloški odnos između Pekićevog i Orvelovog teksta, koji se javlja kao prototekst. Služeći se bogatom i raznovrsnom teorijskom literaturom, razmatra pitanje žanra dva teksta (distopija); odnose među likovima (Vinston/O`Brajen : Arno/krtica); preslikavanje Orvelove prostorne strukture – Zlatnog kraja – u Pekićev tekst; razvijanje godine-simbola 1999. odnosno 1984; organizovanje hronotopa susreta (Vinston/O`Brajen : Arno/krtica), uz variranje lajtmotivskih rečenica „Srešćemo se tamo gde nema mraka“, odnosno „Srešćemo se kad cveće ponovo procveta“; razvijanje motiva otuđenosti, usamljenosti, „posljednjeg čovjeka“; falsifikovanje istorije. Na osnovu sprovedene analize između dva teksta, doktorantkinja zaključuje da je intertekstualni dijalog naglašen, Orvelov tekst ostvaruje se kao prototekst za pisanje Pekićevog romana, čime se naglašava i dokazuje hipoteza postavljena u uvodu disertacije.

Kandidatkinja je takođe kao samostalni autor objavila rad *Poetika Pekićevog žanr-romana 'Besnilo'* u slovenačkom časopisu *Slavistična revija*. Rad sadrži rezultate iz oblasti doktorske disertacije i objavljen je u časopisu koji je registrovan u Scopus međunarodnoj bazi podataka, sa visokim „uplivom“ za oblast humanističkih nauka. Prezentovani segment istraživanja sastavni je dio prvog od tri poglavlja antiutopijske trilogije – *Besnilo*. Argumentovano, metodološki kompetentno, sa preciznim osloncem na relevantnu literaturu, kandidatkinja razmatra elemente postmodernističkih narativnih strategija na primjeru jednog od tri romana koji čine Pekićevu antiutopijsku trilogiju. Dio zaključaka do kojih je došla u disertaciji odnosi se u naznačenom radu na žanrovsku hibridnost narativne strukture; višestrukost pripovjednih

perspektiva; instancu priređivača; miješanje i pretapanje vremenskih planova; građenje simboličkih prostornih struktura; specifično kompoziciono uređenje s naglašenim uvodnim okvirom; postupke intertekstualnosti i dokumentarnosti; fantastike; preispitivanje „istorijskih istina“, te modelovanje „promašenih“ ljudskih sudbina. Na osnovu sprovedene analize, doktorantkinja zaključuje da je opravdano govoriti da Pekić piše svoje tekstove (prevashodno trilogiju) po poetičkim zakonitostima poetike postmodernizma, što je i osnovna hipoteza od koje se u okviru disertacije polazi, ali nagovještava i rezultat i kvalitet same disertacije, tj. transfiguraciju žanrovske strukture naučnih utopija na izmaku XX vijeka koja se manifestuje fantastičkim diskursom u otklonu prema tradicionalnim diskurzivnim strategijama, ali i ne-literarnom kontekstu (filosofskom, antropološkom, kulturološkom...), na jasnim primjerima pokazujući višestrukost perspektiva, udvajanje naracije te obrazovanje narativnih krugova. Kandidatkinja se dotakla i pitanja odnosa postmodernizam i poststrukturalizam (koje je potpunije razrađeno u disertaciji), dokazujući analitički i postupno jednu od najvažnijih teza poststrukturalističke teorije književnosti – ideju intertekstualnosti u ekvivalentnim okvirima postmodernističke proze (citatnost, dokumentarnost i sl.), ne prenebregavajući činjenicu da je poststrukturalizam ipak bliži intelektualnoj klimi postmoderne („razgrađivanje“ pojmovnih osnova strukturalizma te „demontaža“ njegove centralne paradigme: naučnog modela modernističke misli).

2.2. Ciljevi i hipoteze disertacije

Glavni cilj disertacije, na koji kandidatkinja uspješno ukazuje, jeste osvjetljavanje poetike postmodernizma na primjeru Pekićeve antiutopije, tj. dokazivanje kako autor stvara književni tekst: relativizujući tradicionalne vrijednosne sisteme; koristeći postupke intertekstualnosti i dokumentarnosti; hibridizujući žanr; umnožavajući pripovjedne perspektive, obrazujući narativne krugove; pretapajući vremenske planove; dovodeći u pitanje „istorijske istine“; služeći se stilskim mehanizmima paradijom i groteskom, naročito prilikom tkanja fantastičkih segmenata; relativizujući kategorije dobra, a postavljajući zlo na pijedestal, posebno kroz odnos Priroda : Civilizacija. Pored istaknutog, cilj da se kroz disertaciju istaknu i principi izuzetno opsežne autorove autopetike (bilježaka, intervju, pisama, dnevnika, bilježaka, komentara te zapisa sa trake; što je od kandidatkinje zahtijevalo izuzetan napor s obzirom na to da je dio tekstova izašao iz štampe poshumno, a da sva promišljanja nijesu hronološki poredana), dakle izdvoji ono što čini bit njegovog pripovjedačkog postupka, realizovan je kroz izdvajanje sljedećih uporišnih principa:

podnaslovljavanje tekstova (bliže žanrovsko određenje, koje je posebno funkcionalno); višestrukost u pripovijedanju; mitsko, ciklično vrijeme; motiv kruga i princip ponavljanja; obrazovanje prostornih struktura-simbola; reinterpretnanje mitova; ostvarivanje *priredivača rukopisa* kao posebne instance; demistifikovanje prošlosti; semantička opterećenost mota; isticanje *Biblije* kao dominantnog prototeksta. Poseban predmet proučavanja, ali i cilj, jeste priroda Pekićeve fantastike, odnosno tumačenje ovog književnog prosedea u antiutopiji, gdje se on rađa i egzistira. Prati se njen odnos prema dokumentarnom, tj. njeno funkcionisanje u sadejstvu sa svojom suprotnošću.

Osnovna pretpostavka od koje kandidatkinja polazi u ovoj disertaciji jeste da Pekić piše u postmodernističkom poetičkom ključu. Osim istaknutog, u okviru istraživanja, dokazuju se, sada već s pravom možemo tvrditi, čvrsto i na naučnim temeljima postavljene hipoteze:

- H 1: da su njegovi tekstovi (trilogija) žanrovski neodređeni i da imaju specifičnu žanroznaku, koju sam autor daje, ali na svojevrsan način i razara;
- H 2: da se organizacija pripovjedačke instance umnogome razlikuje od tradicionalnih modela pripovijedanja i da na scenu pripovijedanja stupa tzv. „poetički pripovjedač“, ali da je zastupljena i višestrukost perspektiva koja za sobom povlači udvajanje naracije i obrazovanje narativnih krugova;
- H 3: da je vrijeme u postmodernističkom tekstu usložnjeno, i da najčešće dolazi do osporavanja hronologije i pravolinijskog proticanja vremena, te čestog pretapanja i smjenjivanja vremenskih planova;
- H 4: da su prostorne strukture simboli i da, pored osnovnih, nose i izvjesna dopunska značenja;
- H 5: da je kompoziciona shema romanesknih struktura precizna i čvrsta, izdijeljena po segmentima i fragmentima, i da se najčešće usložnjavaju funkcije rubnog teksta (okvira), koji postaje modelativan;
- H 6: da je dokumentarnost kao primarno postmodernistički postupak veoma zastupljena u svim Pekićevim tekstovima, čime se utiče na stvaranje iluzije istinitosti i vjerodostojnosti ispričavanog;
- H 7: da je intertekstualnost, u prvom redu naslanjanje na *Bibliju*, ali i ostalu mitsku građu, dominantna, i da je veliki broj mitova reinterpretnan i dekonstruisan;
- H 8: da postmodernistički tekst preispituje sve sisteme, a pogotovo prošlost i tzv.

„istorijske istine“, koje znaju biti posebno *varljive*;

- H 9: da su kodovi fantastike zastupljeni u trilogiji, i da se po njihovim pravilima modeluju određeni elementi teksta;
- H 10: da je Zlo kao kategorija dominantno, a da se Dobro ukida; odnos Dobro : Zlo, u sva tri dijela, pratimo kao odnos prirodno : vještačko, Priroda : Civilizacija;
- H 11: da se sudbine junaka najčešće ostvaruju kao tragične, a veliki broj likova građen je na principu arhetipa.

2.3. Metodologija

Kada je reč o Pekićevoj antiutopijskoj trilogiji, i pored brojnih radova i raznovrsnih pristupa temi, još uvijek ne postoji integralna naučna studija koja uspješno i sa svih strana osvjetljava kompleksnost njegovog književnog svijeta. U tom smislu, kandidatkinja daje pregled relevantnih kritičkih i teorijskih stavova o fenomenu fantastičke književnosti i njenoj recepciji, što uz neophodan osvrt na piščevu autopoetiku, pruža uvid u mogućnosti pomjeranja interpretativnih modela književnog teksta. Iz metodološke perspektive različitih teorijskih koncepata – strukturalizma ka školi tzv. francuske naratologije: R. Bart, C. Todorov i Ženetove i Rifaterove tipologije odnosa i međutekstualnih zavisnosti i formulisanja opštih principa intertekstualne semantike i semiotike (J. Lotmana i dr.), slijedi analitičko-interpretativni tretman trilogije. Kandidatkinja pristupa analizi strukture, analizi načina kombinacije i selekcije elemenata teksta pojedinačno, analizi poetičke osobenosti i poziciji koju tekst zauzima unutar takvog sistema; zatim analizi pozicije koju tekst zauzima u antiutopijskoj trilogiji kao sistemu višeg reda, dok ga na kraju posmatra kao element sistema cjelokupne autorove književne produkcije. Istraživanje fantastičkog diskursa u prostoru autorove reprezentacije ukazuje na mogućnosti razvijanja, realizovanja i kulturalnog oblikovanja. Kandidatkinja se usmjerava i ka kulturalnim istraživanjima (Bartovo semiološko „čitanje“ koje je usmjereno ka demistifikaciji malograđanske ideologije koja preobraća stvarnost svijeta u sliku svijeta; Istoriju u Prirodu). U tom pogledu, kandidatkinja usmjerava svoje dalje istraživanje ka ispitivanju načina funkcionisanja fantastičkog diskursa kroz modele kombinovanja mimetičke i nemimetičke strukture unutar teksta, kroz preplitanje nivoa stvarnosti, efekte koje fantastika proizvodi, kao i ključne inovacije paradigmatškog nivoa značenja. Na osnovu teorijsko-metodoloških uporišta idejno raznorodnih ali komplementarnih

teorija, kandidatkinja je uspješno pristupila sažimanju rezultata.

2.4. Rezultati disertacije i njihovo tumačenje

Polazišna osnova za proučavanje Pekićevih antiutopija u okviru doktorske teze jesu hipoteze postavljene u uvodnom dijelu.

Kandidatkinja uspješno rješava postavljene hipoteze dolazeći do sljedećih rezultata:

1. *Besnilo*

- H 1: *Žanrovska ne/određenost* – Žanrovske oznake koje daje autor predstavljaju vrstu početnog signala ili impulsa čijim tragom recipijent treba da ide. Vođen postmodernističkim oblikovanjem teksta, Pekić pravi hibridne strukture koje u sebi sadrže elemente različitih tipova romana ili pak drugih žanrovskih podvrsta. U trilogijskom kontekstu, autor *Besnilo* označava kao žanr-roman. Osim ovakvog određenja, ovaj roman posmatramo i kroz prizmu antiutopijskog SF romana, distopije, romana apokaliptičnog karaktera. Takođe ističemo da je *Besnilo* i svojevrsni roman zbivanja, jer je sve vrijeme intenziviran razvoj događaja koji prate razvijanje virusa.
- H 2: *Pripovjedačka instanca* – Trilogiju karakteriše prisustvo jedne nadređene instance, „sveznajućeg oka koje sve vidi“, i koje ima mogućnost ulaska u perspektive junaka. Ulaskom u različite perspektive i posmatranjem svijeta očima različitih likova, naracija se udvaja i obrazuju se narativni krugovi, koji utiču na dinamizam pripovijedanja i slaganja same naracije. Česta smjena perspektiva utiče na nestabilnost pripovjedačke niti, pa čitaocu nerijetko biva otežano čitanje i percipiranje ovakve vrste tekstova. *Besnilo* se gradi na presjeku nekoliko pripovjedačkih instanci, koje su usklađene s narativnim nivoima. Riječ je o: fokalizovanom heterodijegetičkom, fokalizovanom homodijegetičkom pripovjedaču i instanci priređivača rukopisa. Svaka od navedenih instanci javlja se na nekom od narativnih nivoa čineći njegovu dominantu. U sklopu osnovne priče pretapaju se nivo fokalizovanog homodijegetičkog i heterodijegetičkog pripovjedača. Instanca priređivača se ukazuje tek na kraju, i pruža nam svojevrsan „pogled unazad“.
- H 3: *Vremenska struktura* – Vrijeme se u trilogiji usložnjava s obzirom na višestrukost perspektiva, i postaje nosilac velikog semantičkog opterećenja. Razloženo je na nekoliko segmenata, i to na: subjektivno, objektivno, mitsko (ciklično) vrijeme. Vrijeme je u *Besnilu* usložnjeno s obzirom na nekoliko različitih tokova koji se miješaju i

stapaju, a riječ je o vremenu romaneskne stvarnosti i vremenu u Leverkinovom dnevniku. Dvije priče prate se naporedo. Vrijeme postaje značajno i sakralno samo u Libermanovoj (Spasiteljevoj) laboratoriji. Takođe se pravi opozicija između vremena na aerodromu i onog van njega. Na aerodromu se njegovo trajanje poredi s vječnošću, dok napolju ono protiče ustaljenim tokom. Vrijeme u trilogiji je i prožeto izvjesnom simbolikom, a kao dominanta se izdvaja maksima – „što je bilo to će biti...“, kojom se ocrtava kruženje vremena.

- H 4: *Prostorne strukture* – Aerodrom Heathrow, centralna je prostorna struktura, ne slučajno odabran, uzimajući u obzir da se na njemu kreće veliki broj ljudi sa različitih krajeva svijeta, različitih klasnih pripadnosti, simbol modernog doba, ali i *slika svijeta u minijaturi*. U pogledu prostora, posebno je interesantna i značajna simbolika kruga, i dopunska značenja koja sa sobom povlači. Krug, kao najsavršeniji geometrijski oblik, simboliše zatvorenu strukturu, iz koje nema izlaza. Na aerodromu putnici kruže u prazno, a simbolična je i slika kruženja kofera na traci koje nema više ko da podigne. Posebna tačka-simbol jeste kontrolni toranj. On se odvaja od ostatka aerodroma kao sveti, zaštićeni prostor. Na osi „gore“-„dolje“ on je „gore“, uzdignut, uzvišen, kao mjesto koje bi trebalo da donese Spasenje. „Dolje“ su bolesni, pravi se distanca u odnosu na njih, čime donji prostor biva negativno vrednovan. Toranj se modeluje kao izdvojeni, zaštićeni prostor, kao tvrđava u kojoj se nalaze odabrani. Na planu simbolike i intertekstualnosti, toranj nas povezuje s Nojevim kovčegom, jer u njega mogu stati samo izabrani.
- H 5: *Kompoziciono uređenje* – Kada je riječ o principima kompozicionog uređenja, primjećujemo da trilogiju odlikuju izvjesne zakonitosti u gradnji. Moglo bi se govoriti o građenju pomoću koncentričnih krugova, gdje se izdvaja jedna priča kao polazišna tačka ili narativno jezgro oko kojeg se šire krugovi, odnosno udvajaju priče, dok se najčešće usložnjavaju funkcije rubnog teksta (okvira), koji postaje modelativan. Spoljašnja kompozicija *Besnila* sačinjena je od čvrstih i kompaktnih cjelina, kao što su: okviri teksta (*Prolog: Rhabdovirus* (prije *Prologa* i nekoliko uvodnih segmenata) i *Epilog: Inkubacija*), pet većih cjelina (poglavlja s potcijelinama), kao pet (gradacijskih) etapa u razvoju bolesti, širenju virusa. Svaku od navedenih cjelina karakteriše i prisustvo mota, koji ima upućivačku, često i proročku funkciju – javlja se prije svakog

poglavlja da na indirektan način najavi suštinu onoga što predstoji u razvoju priče. Najčešće postupkom regresivne simbolizacije – „vraćanjem unazad“ – doznajemo smisao i simboliku istaknutog mota. Tako *Besnilo* otvara moto iz Nostrodamusovog proročanstva – *Velika zaraza doći će s velikim metkom. Pomoć je blizu, ali lek vrlo daleko*. Veliki je broj planova i priča koje se smjenjuju u strukturi, pa su svoje mjesto našle i priče o: ubistvu u parkiralištu; naredniku Elmeru (njegovom traganju za *idealnim* slučajem); priča o ljubavi – dvoje mladih koji se zaljubljuju na aerodromu; o Leverkinu i Luis; o Wolfender Houseu i Libermanu; o Rusima – Donovanu i Rasimovu (kao prijateljima); priča o politici (Rusija i Amerika); Metju Laverik i supruga; revolucionari Marangos i drugovi; Gabrijel i Sju (Tezej i Arijadna); Suarezovi (rađanje života osuđenog na smrt), Luk Komarovski („out of place“), narednik Laford...

- H 6: *Dokumentarnost* – U strukturi romana nailazimo na različite vidove dokumentarne građe koji su vješto utkani u tekst. Kao dominantne vidove dokumentarnosti, kojom se želi postići efekat uvjerljivosti i istoričnosti, izdvajamo: *Dnevnik* Daniela Leverkina, skice Aerodroma, odlomke koji se u vidu mota nalaze ispred poglavlja, s posebnom semantičkom markiranošću (Nostrodamusovo proročanstvo; odlomak iz *Guardiana*; odlomak iz Libermanovog učenja; plakat – Centralna služba informacija. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ishrane, London, 1976; zapis na arapskoj slici iz 1224. g.; moto Epiloga – Aeronautička molitva u atrijumu kapele St. George aerodroma Heathrow), posebne natpise, plakate, table na aerodromu, kao i fotografije iz Aušvica (svjedočenje o Libermanovim zločinima). *Dnevnik* Daniela Levrekina izdvaja se kao ključni dokument za sami roman, a ujedno je i predložak za priču o bjesnilu. Njega, osobnom vizijom, kako se navodi u postskriptumu, proširuje priređivač, ili stvarni autor romana. *Dnevnik* je građa koja biva zadržana u neizmijenjenom obliku, što se da primijetiti i po dijelovima koji su odvojeni kurzivom od ostatka teksta.
- H 7: *Intertekstualnost* – Izdvaja se više mitova koji na nov način bivaju reinterpetirani. Dijelimo ih u dvije veće grupe koje čine biblijski i antički mitovi, a njima se pripaja kao zaseban mit o nauci, tj. svemoći medicine, koji takođe biva razoren. Kao biblijski mitovi, posebnu ulogu imaju: mit o spasenju (Spasitelju), o potopu (Nojev kovčeg), Adamu i Evi, o arhanđelu Gavrilu; grčki: mit o Tezeju i Arijadni i Kastoru i Poluksu; a kao zaseban se izdvaja mit o nauci. *Biblija* se još jedanput javlja kao centralni tekst iz

kojeg se crpe motivi, likovi, situacije pogodni i u velikoj mjeri inspirativni za oblikovanje Pekićeve priče.

- H 8: *Istorijske istine* – U tekstovima postmodernističke prirode odnos prema historiji je znatno izmijenjen, najčešće se kritički razmatra i demistifikuje. Pekić takođe zauzima sličan stav, i u svojim tekstovima preispituje tzv. *istorijske istine*. Kao dominantna historijska istina, ili pak laž, što se kasnije otkriva, izdvaja priča o Libermanu-Lohmanu-Standleru, Mengelu i Aušvicu. Ono što je pokrivenom prividom historije, otkriva se, skida se plašt sa stvarnih događaja i suštine. Tajnu o Libermanu otkriva Luis, indirektna žrtava njegovih eksperimenata. Žrtve koje se pripisuju Mengelu, koji je historijski poznata ličnost, zapravo, po romanesknoj priči i istini, pripadaju Libermanu. Ovakvim tretiranjem Libermana, Pekić baca novo svjetlo na historijske činjenice, na nešto što se smatra za istinito. Otkrivanje Tajne utiče i na psihološku tačku čitalaca, pa se čitalac uvlači u priču, sa željom da zločinac bude kažnjen, pravda zadovoljena. Liberman se transformiše, mijenjajući identitet više puta, a na Hitrou dolazi kao Mesija, ali ne da donese spasenje, već da dovrši započeti eksperiment, stvaranje Natčovjeka. Do spasenja ne dolazi, a parodija biva potpuna, jer se u ulozi spasitelja ostvaruje ratni zločinac, koji vrši eksperiment nad ljudima. Ljude na aerodromu posmatra kao vrstu materijala pogodnog za sprovođenje svoga plana, kao što ih je posmatrao i u Aušvicu. Liberman je modelovan kao jedan od najmasovnijih ubica čovječanstva, a da se njegovi zločini pripisuju drugome. Kroz njegov lik je prelomljen i destruiran mit o nauci, o svemoći medicine. Nauka je nemoćna da pobijedi prirodu.
- H 9: *Fantastika* – Romaneska struktura građena je i po kodu fantastike, koju u svojoj realizaciji prati stilski mehanizam groteske. Kao poseban vid fantastike izdvajamo transformaciju čovjeka u životinju, tj. psa, što bitno utiče na proces animalizacije. Čovjek još jedanput biva vraćen prirodi, nemoćan da je pobijedi. Rađanje novog života na aerodromu nije moguće, jer je cio svijet u malom zaražen i bolestan, pa će tako i rađanje djeteta biti groteskno oblikovano: rađanjem bebe-psa. Junak koji se fantastičkim oblikovanjem izdvaja u strukturi teksta jeste Gabrijel. On je od prologa do epiloga zaogrnut velom mistike i Tajne. Jedinu je od junaka, uz Šeron, koji uspijeva da preživi kataklizmu na Hitrou. Ne biva zaražen, daje mu se mogućnost da razgovara s mrtvima, da se izmiješta u drugo vrijeme, ali i prostor, i da preživi. Mističan je njegov

dolazak, ali i odlazak s aerodroma. Njegovo pojavljivanje na Hitrou motivisano je snom, i odgonetanjem Tajne. Prostor sna pripada tzv. oniričkoj fantastici, i san kao takav od velikog je značaja za razvitak same radnje.

- H 10: *Zlo* – Sistem destrukcije i rušenja, karakterističan za postmodernističke tekstove, pretpostavlja i razmatranje vrijednosnih kategorija Dobra i Zla. Dobro najčešće biva ukinuto, ili uvedeno u minus-postupak, dok je Zlo dominantno. U *Besnilu* izdvajamo projekcije Zla i to na više nivoa, kao: virus bjesnila, koji ruši sve, dovodi do istrebljenja vrste koja se zatiče na aerodromu; Veliku zver Apokalipse, oličenu u psu Šeron, koja je nosilac virusa i Libermana, tvorca ove moderne pošasti, virusa mutanta, protiv kojeg se lijek ne može naći. Kroz priču o apokalipsi i Velikoj zveri prelomljen je i arhetipski motiv o dva svijeta – kao dobro i zlo, svijet živih i svijet mrtvih, zdravih i zaraženih, raj i pakao. Aerodrom se tako modeluje kao pakao, omeđeni, zatvoreni prostor, s negativnim vrijednosnim karakteristikama, dok je svijet izvan njega jednak raju, budući da još uvijek nije zahvaćen bolešću.
- H 11: *Likovi/sudbine* – Pripovijedanje o bjesnilu u istoimenom romanu obuhvata, kao što je već pomenuto, veliki broj različitih sudbina i karaktera koji osvjetljavaju, svaki na svoj način, veliku metaforu o zlu, o savremenom čovjeku i njegovom položaju u društvu i prirodi. U skladu s rušilačkim kodom po kojem je tekst građen, razara se i ono što odlikuje svaku od sudbina koje tvore svijet ovog djela. Na sceni pripovijedanja egzistiraju likovi kao što su: Luk Komarovski – *promašeni ljekar* („out of place“); Hans Magnus Landau – *čovjek koji se usudio*; Gabrijel – čovjek (iz) drugog svijeta; Elmer – čovjek pogrešnog vremena i pogrešnog mjesta; Džon Hamilton – čovjek nauke; Donovan i Rasimov – junaci koje veže prijateljstvo u pogrešnom hronotopu; Marangos – promašeni revolucionar; Abner i Miriam – promašena ljubav; Suarezovi – promašeni roditelji... Za sve ove junake veže se isti osjećaj promašenosti, nedovršenosti, neostvarenosti. U mnoštvu široke galerije likova, gotovo da ne postoji nijedan koji je pozitivno vrednovan, osim Gabrijela, junaka na međi dva svijeta. Svi junaci u biti su tragični, i svi tragično okončavaju svoje sudbine pod uticajem bolesti. Na zaraženom Hitrou nema mjesta ni za savršene zločine (Hans Magnus Landau), ali ni za prijateljstva (Donovan i Rasimov), kao ni za dizanje revolucija (Marangos). Sve biva ugušeno, uništeno, razoreno – prijateljstvo, ljubav, revolucija, posao, život...

2. *Atlantida*

- H 1: *Žanrovska ne/određenost* – *Atlantidu* tumačimo kao antropološki epos (mada je iznimno prisutan postupak parodiranja epa kao klasičnog žanra), kriminalistički (detektivski) roman, SF, roman mjesta – traganje za Atlantidom kao izgubljenim rajem, roman-esej, retrogradnu utopiju, roman o apokalipsi – „posljednje vrijeme“, roman o mitu, retrospekcijski / reverzibilni / dokumentaristički / eruditivni roman.
- H 2: *Pripovjedačka instanca* – Prilikom tumačenja *Atlantide* moguće je razdvojiti nekoliko narativnih nivoa sa kojih pratimo različite pripovjedačke instance, i to: I nivo: sveznajućeg, svevidećeg nadređenog pripovjedača, II nivo: personalnih medija – Aldena i Karvera i III nivo: tzv. *paralelih* pripovjedača.
- H 3: *Vremenska struktura* – Roman je organizovan na principu udvajanja vremena, odnosno praćenju dvostrukih vremenskih planova. Osnovni narativni tok dat je u narativnoj sadašnjosti, dok su česte retrospekcije (vraćanja na 1620. godinu) i anticipacije, a pritom je naglašeno praćenje odnosa između „nekad“ i „sad“, prošlosti i sadašnjosti, odnosno budućnosti. Duž teksta se često pretapaju narativna sadašnjost i narativna prošlost, a posebno je zanimljivo što glavni junaci ponavljaju sudbine svojih predaka, te ono što je bilo nekad, ponavlja se. Vrijeme se gradi kao veoma dinamično, prelaskom s jednog plana na drugi postiže se napetost, čitalac je u stalnom iščekivanju i rasplitanju priče. Godina-simbol, kao i u preostala dva romana trilogije, jeste 1999, godina Sudnjeg dana. Roboti ponavljaju ljudsku istoriju, pa je i greška biti preuzeta, odnosno propast čovječanstva. Osnovni princip u uređenju kompozicione strukture – ponavljanje (kruženje) – reflektuje se i na vrijeme. Ono se modeluje kao ciklično, kružno.
- H 4: *Prostorne strukture* – U strukturi izdvajamo nekoliko prostornih težišta koja su semantički napregnuta. Kao posebno markirani, izdvajaju se: prostor *Atlantide* – metafore za cio svijet; Atlantis – grad u krugovima, a samo je Karveru (kao izabranom) dato da ga vidi; Pleasant Bay i Cape Cod – pješčane dune, mjesto stalnih susreta dva junaka (početak i kraj, odakle sve počinje i gdje se sve završava); Dom za nahočad – u kojem se događa Karverov susret s bratom blizancem, mjesto gdje se doznaje Istina o identitetu; Egipat – susret sa Sfingom, pokušaj doseganja Tajne; Mount Olympus –

pećina, pronalazak Kiber-Pov-Neta.

- H 5: *Kompoziciono uređenje* – Kompoziciono ustrojstvo *Atlantide* čine *Predgovor* i 24 grafički odvojena, naslovom i posebnim motom markirana poglavlja. Tradicija Pekićevog „uokviravanja“ romaneskne priče, nastavlja se i sa ovim romanom. Na samom prologu, početnom okviru izdvajaju se dva mota (dvostruko naglašavanje; a sve je u ovom tekstu u znaku udvajanja) iz Platonovih *Timeja* i *Kritije*. Dvadeset i četiri poglavlja romana organizovana su u dva dijela, koji se ostvaruju kao dva nivoa priče, pa se može reći da je *Atlantida* „građena upotrebom spiralne (‘kraj se ukazuje kao novi početak’) i linearno-povratne (‘kraj se iskazuje kao povratak početku’) naracije“. U strukturi *Atlantide* razlikujemo kružnu kompoziciju. Sve je u krugu (sve je ciklično), simbolu koji sjenči cio roman. Princip ponavljanja ostvaruje se kao dominantan kada je riječ o uređenju same naracije. Na narativnoj osi ponavljaju se susreti dva Džona, slike iz prošlosti (kao opsjene, halucinacije), Karverova netrpeljivost prema Aldenu i „drugima“... U strukturi se posebno izdvajaju određene scene koje se stalno „vraćaju“ glavnim junacima, čineći paralelizme.
- H 6: *Dokumentarnost* – Glavni dokument jeste Hronika Viliijama Bredforda – *Mayflower*. Kao zapis o jednom vremenu, trebalo bi da uvjerljivo svjedoči o njemu, ali se pitanje istine otvara kao veoma varljivo, jer ne gledaju svi učesnici određenih događaja jednakim očima na njih. John Alden (predak), npr., drugačije gleda na zbivanja iz tih godina od onoga koji ih zapisuje. Dakle, na osnovu citiranih odlomaka, da se zaključiti da viđenje istih događaja nije jednako iz različitih perspektiva, i da se pitanje istorije i istorijskih činjenica uvijek nameće kao varljivo.
- H 7: *Intertekstualnost* – Karakter romana nadasve je dijaloški i intertekstualni. Dijalog se interaktivno vodi s mitovima, ali i tekstovima drugačijeg žanrovskog određenja. Mit je potka na kojoj se gradi romaneskna priča u cjelosti, dok su ostali tekstovi iskorišteni za svaku od cjelina (poglavlja) ponosob. Okvir svakog poglavlja čini moto, a njegov sadržaj korespondira sa tekstom koji slijedi. Kao citat (uglavnom pravi, ponekad i autocitat), u motu je izražena ideja ili osnovni motiv koji se u tekstu razvija. Veza s mitom je intenzivna, a kao dominantni, izdvajaju se: mit o Atlantidi, mit o pet ljudskih vjekova (pet rasa), mit o potopu, mit o Sudnjem danu...
- H 8: *Istorijske istine* – Budući da je princip udvajanja dominantno načelo koje uređuje

sve elemente narativne strukture *Atlantida*, jasno se odražava i na istoriju. Tako se u strukturi priče izdvajaju dvije istorije – prava i lažna, ljudska i robotska. Istorijski dijalog odvija se na relaciji „mi“ – „oni“, a za razlikovanje „nas“ i „njih“ neophodan je kontekst, tj. neophodno je pratiti iz čije se perspektive sve sagledava – perspektive ljudi ili perspektive robota. Istorijske činjenice se takođe nameću kao varljive i lažne kada je riječ o onima kojih ih zapisuju. Relevantnost istorijskih činjenica zapisanih u Hronici *Mayflowera* dovodi se u pitanje, budući da akteri navedenih zbivanja ne gledaju na jednak način na ono što se dogodilo. Kao varljiva nameće se i istina koju Amerikanci imaju o tome kako je nezavisnost od matice Engleske izvojevana. Novo viđenje i čitanje tih događanja donosi Alden predak, kroz viziju Aldena potomka. Sve ono što je zvučalo i izgledalo prirodno zapravo nije bilo tako. Dvije istorije – ljudska i robotska opozitno se modeluju, i to na principu imitacije, odraza – robotska istorija ponavlja ljudsku. Lažna robotska istorija, kako izgleda iz ljudske perspektive, odvija se paralelno s ljudskom. Nevidljiva istorija podrazumijeva stalni rat dvije suprotstavljene strane. Svi ratovi koji se odvijaju u istoriji za pozadinu imaju borbu ljudi i robota.

- H 9: *Fantastika – Atlantida* kao bajka o izgubljenom čovječanstvu modeluje se kodom fantastike. Da su Atlantidani kao ljudi privilegovani, svjedoče i moći koje im autor pripisuje. Tako je sve u vezi s Atlantidom i Atlantidanima obojeno primjesama fantastike. U tekstu se izdvajaju natprirodne osobine likova, situacije i stanja koji nadrastaju okvire realnog, u koje smo „maltene poverovali“, jer je to formula, po mišljenju Todorova, koja sažima duh fantastičnog. Kao fantastične radnje izdvajaju se: junaci koji gredu po vodi; stope koje ostaju u pijesku; oživljavanje prošlosti kroz vizije, halucinacije; mogućnost komuniciranja junaka unutrašnjim glasovima; mogućnost izmiještanja junaka u vremenu i prostoru; „ubice koje salaze s ekrana“; čitanje prošlosti iz ljudskih lobanja; ubijanje životinja pogledom; roboti.
- H 10: *Zlo* – Reflekse zla pratimo kroz dihotomni odnos – prirodno : vještačko, odnosno ljudi : roboti. Autor se posebno bavi pitanjem duše, distinktivnim obilježjem dvije suprotstavljenije strane. Ljudi posjeduju dušu, odlikuju ih posebne moći i sposobnosti, dok su roboti prazni, hladni, lišeni emocija. Na simboličkom planu iznosi se kritika ovog društva koje podliježe procesu materijalizacije, koje ima šablonizirane pokrete, radnje, način bitisanja; ali i zamisao koja se zasniva na osjećanju otuđenosti modernog

svijeta. Istorija koja se odvija u romanesknoj priči, istorija je ubijanja, masakra. Borba ljudi i robota arhetipska je borba Dobra i Zla.

- H 11: *Likovi/sudbine* – Centralne predmetnosti romana jesu opozitno modelovani likovi: Džon Karver/Haulend, čovjek, i Džon Alden, robot. Ova dva junaka uvijek idu u paru, a njihova veza duž cijelog teksta neraskidiva je. Građeni na principu arhetipa, ponavljaju svoje pretke, a u sadašnje vrijeme prenose i neraščišćene račune iz prošlosti. Karver je „drugi čovjek“, od samog početka narativne zbilje građen na principu razlikovanja, izuzetnosti, posebnosti; kao da ne pripada svijetu u kojem živi. Za njega je to svijet potpune tuđine, te često odlazi u paralelni svijet. Karver je u svijetu robota, Haulend u svijetu ljudi, čime se (još jedanput) akcenat stavlja na dvojstvo. Udvajanje u romanu zaokruženo je i građenjem Džejmsovog lika, koji se ostvaruje kao Karverov odraz u ogledalu. On je sve ono što i Džon, samo u blažoj formi. U strukturi priče prepoznamo motiv dvostrukog traganja: Karver traga za identitetom, dok Alden traga za ubicom, sprovodi istragu. Alden se modeluje kao opozit Karveru, ali i kao njegova sjenka, uvijek mu je za petama. Duboke i stare veze između dva Džona biće prepletene i na kraju, gdje će u novo jutro osvanuti kao prvi ljudi novog svijeta, spremni na novo kruženje. Budući da je u ovom romanu sve u znaku udvajanja, tako se i u završnom kadru pred očima čitalaca, umjesto jednog, nalaze dva prva čovjeka novog svijeta.

3. 1999

- H 1: *Žanrovska ne/određenost* – 1999 sagledavamo u svjetlu: antropološke povijesti (odrednica samog autora; priča o čovjeku i čovječanstvima), SF – romana suptilno građenog fantastičkim kodom, negativne utopije, filozofskog romana, animal fiction-a, romana o apokalipsi, parodie sacre – parodiranje religiozne književnosti, zbirke (vijenca) pripovijedaka i(li) romaneskne strukture;
- H 2: *Pripovjedačka instanca* – Roman posjeduje složenu strukturu pripovijedanja jer dolazi do česte smjene pripovjednih perspektiva, i svaka od priča gradi se po svom pripovjednom modelu. U četiri priče zastupljeno je fokalizovano heterodijegetičko pripovijedanje (pripovijedanje u 3. licu s tačkom gledišta jednog ili više likova), dok na prologu, u posljednjoj priči – *Danu šestom* i *Objavama* izdvajamo nefokalizovano homodijegetičko pripovijedanje (pripovijedanje u 1. licu iz perspektive pripovjednog

ja). Sami epilog, *Međuigra* obilježen je objektivnim pripovijedanjem u 3. licu. Priređivač rukopisa, kao tipično postmodernističko obilježje, igra značajnu ulogu u gradnji narativnog tkiva. On ima izvjesne nadfunkcije kojima utiče na proces dočitavanja teksta, jer najčešće svoju egzistenciju ostvaruje na okvirima šaljući izvjesne signale čitaocu.

- H 3: *Vremenska struktura* – U 1999 princip ponavljanja i kruženja (ciklizacije) dobija na punoj snazi, a i izvjesne situacije se ponavljaju, odnosno preslikavaju u različitim vremenskim jedinicama. Vrijeme je ključni oblikovni princip u romanu, a godina 1999. simbol propasti u bilo kojoj od vremenskih cjelina. 1999 – inicijalno mjesto zauzima već u naslovu, čime se šalje signal i upućuje na semantiku i važnost iste. U romanu ona ima iste funkcije, i uvijek nosi određenje smaka za sobom. Ona tretira pet čovječanstava i njihov nestanak. Svako novo čovječanstvo se rađa, ali i umire, tako da je na simboličkom planu ovo i priča o (arhetipskom) rađanju i umiranju. Arno iz svake priče se pita da li je on posljednji čovjek iščezlog svijeta ili prvi onog koji se rađa.
- H 4: *Prostorne strukture* – Dominantna prostorna struktura jeste orvelovski pašnjak ili Zlatan kraj. Karakteriše ga stalnost i nepromjenjivost, jer u svakoj priči zadržava iste osobine. Posebna vrsta bliskosti ostvaruje se sa svim junacima, posljednjim ljudima na zemlji, koji ga posjećuju. Neraskidivu vezu između ovih junaka i pašnjaka sagledavamo u odnosu prirodno : vještačko, jer se pašnjak izdvaja kao posljednje parče prirode na zemlji koje roboti žele da unište vođeni sopstvenim načelom da je samo vještačko savršeno, i da je sve prirodno potencijalna opasnost po njih. Pašnjak je i metafora za cio svijet, za ono što je ostalo od njega nakon usavršavanja tehnologije i mašina, komad prirode koji biva napadnut kako bi se uništio. Pašnjak je i „drugi“, „tuđi“, „opasan“ svijet iz perspektive robota.
- H 5: *Kompoziciono uređenje* – Kompoziciona shema zasnovana je na sistemu koncentričnih narativnih prstenova. Spoljašnju kompoziciju čini moto, *Objava*, pet priča (*Zlatan Kraj*, *Novi Jerusolim*, *Poslednji čovek na svetu*, *Blaga vest*, *Dan šesti*) i završni dio, epilog – *Međuigra*. Unutrašnja kompozicija je specifična, budući da svaka priča podrazumijeva sopstveni model uređenja. Kao dominantan oblikovni princip, koji dostiže punu semantičku vrijednost, izdvajamo ponavljanje. Vječito kruženje istog – sublimirano u Propovjednikovoj mudrosti – „Što je bilo, to će biti, što se činilo, činiće

se, i nema ništa novo pod suncem.“ – kruži nad cijelim tekstom, uređujući ga. Preslikavanje ili ponavljanje istih slika, situacija, likova odvija se u svakoj priči, definišući model njihove gradnje. U tom pogledu izdvajamo segmente u kojima je ponavljanje najuočljivije: - prostor – Zlatan Kraj (pašnjak); - vezanost junaka za pašnjak; - odnos Arno : Prvi robot; - motiv Arnove samoće (usamljenosti); - odnos prirodno : vještačko; - epilog: Objava; - vrijeme: 1999; - nemjerljivost; - motiv tajne; - lik krtice, ponavljanje rečenice („Kad cveće ponovo procveta...“). Roman je organizovan na principu fragmenata, kraćih priča, a razjednačavanje se vrši i unutar samih priča, gdje se manji dijelovi osamostaljuju unutar cjeline, pa su česte i grafičke praznine.

- H 6: *Dokumentarnost* – Kao posebno svjedočanstvo o jednom vremenu, dokument inkorporiran u tekst, izdvaja se bilježnica arheologa Arna, naučnika, kojom se upućuje na pronađene ostatke jedne civilizacije. Štivo u njoj naslovljeno je kao *Arhipelag Gulag – Novi Jerusolim – Projekat Raja*, a prati ga i *Rečnik* pomoću kojeg se tumače pojmovi civilizacije koju Arno istražuje.
- H 7: *Intertekstualnost* – Korespondencija 1999 sa širokom lepezom literarnih i vanliterarnih tekstova očigledna je i višeznačna. U romanu se problematizuje i na nov način postavlja veliki broj tema, likova, situacija koje su u neposrednoj vezi s književnim nasljeđem. Pekić u '99 reinterpreтира, demitologizuje i dekonstruiše mnoge mitove, među kojima se posebno izdvajaju: antički i biblijski, kao i savremeni mitovi o nauci i tehnici. U skladu s navedenim, u novom ruhu čitamo: mit o Sizifu, mit o Velikom Panu, mit o postanju i smaku svijeta, mit o utopiji, mit o proroku, mit o Fatumu, ali i mit o nauci i tehnici, koji prevashodno podrazumijeva mašinizaciju, kompjuterizaciju, robotizaciju. Takođe možemo govoriti o dekonstrukciji mita o prošlosti i budućnosti. U zasebnu grupu spadaju intertekstualni odnosi s Orvelom i njegovom 1984.
- H 8: *Istorijske istine* – Mit o smjeni civilizacija čini osnovu svih pet priča u 1999, a kao ključno se otvara pitanje istorije, njene validnosti, te koja je istorija *prava* – ljudska ili robotska. Roboti žele da *brišu* ljudsku istoriju, ističući u prvi plan svoju, dok ljudsku predaju zaboravu. Roboti kao savršena imitacija ljudskog, da bi postali ljudi, moraju ponoviti ljudsku istoriju. Sjećanje postaje varljivo, a insistira se na jednakosti ljudi i

robota. Roboti stalno mijenjaju priče o ljudima i njihovoj istoriji. Oni žele da budu dominantni, da se potisne mit o tome da su upravo ljudi njih izumili.

- H 9: *Fantastika* – U 1999 kroz fantastički kod se modeluju junaci – roboti, životinje koje govore, ljudi koji dižu i bacaju brda, vrijeme – rastegnuto na mnoštvo miliona godina, prostor – pašnjak koji odolijeva vremenu, mjesto utopijskog karaktera.
- H 10: *Zlo* – Kategorija Zla diferencira se u odnosu na Dobro, a pratimo ih u saodnosu prirodno : vještačko. Narativne cjeline postavljene su na način da se vještačko modeluje kao negativno, roboti-mašine kao nosioci zla, nasuprot prirodi koja je ovjekovječena kroz pašnjak, posljednji komad zelenila, jedino mjesto spasenja. Odnos između robota i ljudi pratimo duž cijelog teksta, a posebno se naglašava robotska mržnja prema prirodi, koju smatraju opasnom. Stiče se utisak da roboti žele da preuzmu vlast nad svime na svijetu i da proces mašinizacije bude potpun. Priroda se nameće kao sloboda u odnosu na robotsku neslobodu, ne podliježe pravilima i kontroli kao što podliježu roboti (Zakon A.S.I.M.O.V), dok se vještačko nameće kao savršenije od prirodnog.
- H 11: *Likovi/sudbine* – U svih pet narativnih cjelina zastupljeni su posebni junaci. U prvoj je to Arno, u II Arno arheolog, III Arno, *posljednji čovjek na svetu*, IV Arna (i Don) i u V Arno Anderson (android). Vezivna nit između prva tri Arna ogleda se u motivu usamljenosti, drugosti. To je ono što ih u biti povezuje. Svoju usamljenost liječe na pašnjaku, gdje vode dijalog s krticom, *osjećajući je*, kao da pripadaju istom svijetu. I „posljednji čovjek“ nalazi utjehu na posljednjem komadu prirode, na pašnjaku. Stiče se utisak da osjeća prirodu i život na tom mjestu, te sve vrijeme provodi tamo. Junaci IV priče, Arna i Don, tragično okončavaju svoje sudbine nakon Arninog otkrivanja istine da je cijelo čovječanstvo zapravo androidsko. Arno Anderson ostvaruje se u ulozi Spasitelja svijeta. Ne dozvoljava da dođe do apokalipse, odbija da izvrši Program, u čemu se ogleda njegova različitost u odnosu na ostale junake. Jedino on pripovijeda u 1. licu.

2.5. Zaključci

Zaključna razmatranja doktorske teze logično su izvedena i potpuno su usaglašena s rezultatima rada. Na osnovu čvrstih i jasno postavljenih teorijsko-metodoloških uporišta, kandidatkinja je uspješno pristupila sažimanju rezultata. Ovdje je uspješno realizovana sinteza prethodnih analiza i interpretacija, čime su još jasnije istaknuti ključni rezultati do kojih je u samom radu kandidatkinja došla. Dobro definisana tema doktorata ne ostavlja nedoumice u vezi sa relativnim ograničenjima istraživanja jer su ona „zadata“ već samim opredjeljenjem za antiutopijski dio Pekićevog opusa što je, opet, u naučnom smislu relevantno jer tri romana koji su ovdje u centru pažnje zaista i predstavljaju zasebnu, homogenu cjelinu u okviru tog opusa. Glavne teorijske smjernice doktorskog rada mr Maje Sekulović takođe su određene već samom naslovnom sintagmom (*poetika postmodernizma*), pri čemu je važno istaći da se kandidatkinja suvereno i nedvosmisleno kreće u tako određenom prostoru tumačenja što dovodi do zaključaka koji prirodno proističu iz prethodnih poglavlja. Svojim analitičko-metodološkim pristupom u cijeloj disertaciji kolegica Sekulović je verifikovala postavljene hipoteze i ostvarila očekivane naučne ciljeve.

3. Konačna ocjena disertacije

3.1. Usaglašenost sa obrazloženjem teme

Dostavljena disertacija je u potpunosti usaglašena s obrazloženjem teme. Sva poglavlja i naslovi su sistematično struktuirani, a tekstura je jasno utemeljena na naučnom diskursu.

3.2. Mogućnost ponovljivosti

Književno-teorijska metodologija primijenjena u ovoj disertaciji savremena je i primjerena temi, što omogućava dalja istraživanja u tom kontekstu koja bi proširila i produbila predmetne studije. Relevantna analitičnost, njoj shodne interpretacije i adekvatno teorijsko-metodološko utemeljenje najznačajnije su odlike ovoga doktorata.

3.3. Buduća istraživanja

O perspektivama budućih istraživanja već smo ponešto nagovijestili u prethodnim odjeljcima našeg Izveštaja (*Zaključci, Mogućnost ponovljivosti...*), ali treba dodati da i sama kandidatkinja tokom disertacije pokazuje svijest o tome i osvrće se na takve mogućnosti. Već je rečeno da je doktorski rad mr Maje Sekulović tematski vezan za antiutopijsku trilogiju Borislava Pekića, ali svakako da je poetika postmodernizma (što predstavlja dominantni teorijski kod njenog istraživanja) važna i za druga djela ovoga pisca, pa i za njegov literarni opus u cjelini. Iako

postoje naučni radovi koji su manje ili više dodirivali navedenu problematiku, svakako da aktuelna književno-teorijska dostignuća u svijetu i kod nas otvaraju prostor za reinterpretaciju ili produbljivanje dosadašnjih analiza. Takođe se i u ovom – ali i u antiutopijskom – kontekstu Pekićevo cjelokupno djelo može i treba pozicionirati u komparativističku ravan, čime bi ono dobilo na značaju jer je svakako relevantna tačka na geopoetičkoj mapi Evrope posljednjih decenija 20. vijeka. Visoko postavljeni naučni standardi u disertaciji mr Maje Sekulović motivišu na permanentno istraživačko preispitivanje i nijansiranje otkrivenih literarnih prostranstava, a njen rad jasno pokazuje da na enciklopedističnost Borislava Pekića nije stavljena tačka a najverovatnije nikada neće ni biti...

3.4. Ograničenja disertacije i njihov uticaj na vrijednost disertacije

U disertaciji kolegice Sekulović nijesmo primijetili ograničenja ni u jednom aspektu bitnom za akademske radove ove vrste. Zapravo je sama kandidatkinja transparentno (ali naučno zasnovano) i metodološki i empirijski ograničila svoja istraživanja – o čemu smo prethodno govorili – što predstavlja vrlinu njenog rada. S druge strane, ovo ukazuje o respektabilnoj naučnoj svijesti kandidatkinje jer nijedno naučno istraživanje koje se ne omeđi realnim okvirima nema istinsku svrhu i ne može rezultovati čvrstim dometima: posebno se, u književnosti, to odnosi na kvantitativno gotovo nesagledive opuse kakav je onaj koji nam je darovao Borislav Pekić. Riječju, ova Komisija u predmetnoj doktorskoj disertaciji nije primijetila bilo kakva ograničenja koja bi mogla uticati na njen kvalitet i originalnost.

Originalni naučni doprinos

Doktorska disertacija mr Maje Sekulović izvorni je i originalni naučni rad – što podrazumijeva nova saznanja o temi istraživanja kao i relevantne rezultate koji će biti nezaobilazni u daljim proučavanjima Pekićevog djela, postmoderne poetike i antiutopije. Nauka o književnosti obogaćena je idejama koje je kandidatkinja iznijela i one u kontekstu same struke ne mogu ostati neprimijećene – kako direktno tako i indirektno. Ponajprije, ovo se odnosi na sam status Borislava Pekića kojeg sad možemo jasno vidjeti ne samo kao rodonačelnika modernizma (stav koji preovladava u istoriji književnosti i kritici) nego i kao preteču postmodernizma ali i kao bitnog autora u velikom i izuzetno važnom evropskom korpusu antiutopijske literature 20. vijeka. Ovo posljednje čini se tim bitnije jer antiutopija nije „privilegovani“ žanr umjetnosti riječi već je sve prisutnija u filmskoj i vizuelnoj umjetnosti uopšte: u tom smislu neka teorijska razmatranja u ovoj disertaciji imaju interdisciplinarne konsekvence i značaj.

Ako se, pak, vratimo samoj nauci o književnosti, u datom kontekstu treba istaći i sljedeće: pitanje postmodernog poimanja istorije – koje je još krajem prošlog vijeka polemički otvorio ugledni američki historičar i kritičar Hayden White (vidjeti, recimo, njegovu studiju *Metahistory*) – u doktoratu kolegyně Sekulović shvata se kao jedno od ključnih polazišta Pekićeve poetike, dok (takođe bazične) antropološko-civilizacijske dimenzije te poetike u antiutopijskom ciklusu bivaju literarno predočene u najdubljoj i semantički najizošćenijoj vizuri. Kandidatkinja takođe na vrlo inspirativan način tumači odnos dokumentarnosti i intertekstualnosti, što svakako predstavlja jedan od najdramatičnijih prostora umjetničko-jezičkog stvaralaštva u postmodernu doba, a kod Borislava Pekića samu srž njegove tekture od prvog objavljenog romana (1965) preko svih raznovrsnih žanrova u kojima se ogledao. Novi uvidi u prostorno-vremenske strukture trilogije koja je tema ove disertacije, kao i u njihovo kompoziciono ustrojstvo, svakako prevazilaze samo navedenu trilogiju i implicitno problematizuju analogne aspekte cjelokupnog Pekićevog opusa – čemu do sada naša nauka o književnosti nije pridavala odgovarajuću pažnju.

Ulazak u pitanja žanrovske neodređenosti (hibridnosti) koja karakteriše Pekićevu prozu, kao i u naratološka pitanja vezana za poziciju pripovjedača i niz drugih pitanja kojima se bave poststrukturalističke struje današnje nauke o književnosti, daje doktoratu mr Maje Sekulović teorijsko-metodološku težinu i autentičnost jer im ona pristupa kreativno (a ne reproduktivno, zadovoljavajući se već rečenim u literaturi). Stoga i u ovoj ravni možemo pratiti njene svježije i nove ideje, a njeni analitičko-interpretativni rezultati u pomenutom kontekstu mogu poslužiti kao primjer kako se, naučno utemeljeno, osavremenjava i inovira tradicionalna naučno-književna misao. Kvalitet i specifičnost same proučavane građe (Pekićevih antiutopijskih romana) odredili su kandidatkinji adekvatan metodološki pristup, koji se – bez obzira na postojeću obimnu literaturu – i sam iskazao kao specifičan i originalan: tako smo ovdje dobili lijep sklad predmeta istraživanja i načina na koji se taj predmet istražuje.

Najzad, naučna javnost je sa interesovanjem primila neke od rezultata disertacije mr Maje Sekulović o čemu svjedoče njeni tekstovi publikovani u relevantnim časopisima.

Mišljenje i prijedlog komisije

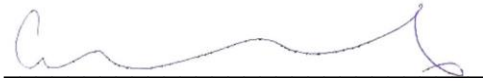
Na osnovu detaljne analize priložene disertacije, jednoglasni smo u ocjeni da doktorska disertacija *Poetika postmodernizma u antiutopijskoj trilogiji Borislava Pekića ('Besnilo', 'Atlantida', '1999')* kandidatkinje mr Maje Sekulović ispunjava uslove i standarde koji se

zahtijevaju iz oblasti nauke o književnosti. Navedenu opštu ocjenu detaljnije obrazložemo sljedećim argumentima:

- Kandidatkinja je pokazala da posjeduje veoma široka teorijska znanja iz metodologije proučavanja književnosti. Rezultati istraživanja sistematično su izloženi. Struktura rada je izuzetno čvrsta, problemski stabilna i logično raspoređena. Hipoteze i ciljevi rada precizno su definisani. Kandidatkinja je na detaljan i kritički način izložila rezultate dosadašnjih istraživanja problema koje disertacija obrađuje. Rad je metodološki dobro zasnovan. Primijenjene metode istraživanja dale su relevantne rezultate. Zaključci su objektivni, dobro argumentovani, odlikuju se naučnom strogošću, ali i odmjerenošću.
- Kandidatkinja je na kritički način koristila obimnu i savremenu literaturu. U radu je citirano 115 bibliografskih jedinica.
- Tokom rada na disertaciji doktorantkinja je neke od rezultata svoga istraživanja podijelila sa naučnom javnošću objavljivanjem članaka u relevantnim naučnim časopisima.
- Iscrpna tumačenja poetike postmodernizma na primjeru Pekićeve trilogije značajan su doprinos savremenim istraživanjima u književnoj kritici. Ovom disertacijom otvaraju se nove perspektive u proučavanju Pekićevih tekstova.
- Disertacija može dati konkretan i vjerujemo značajan doprinos prilikom proučavanja fenomena utopijsko-distopijskih narativa u najširem literarnom kontekstu u okvirima književnosti druge polovine XX vijeka.

Nakon svega iznesenog, Komisija sa zadovoljstvom pozitivno ocjenjuje doktorsku disertaciju mr Maje Sekulović i predlaže Vijeću Filološkog fakulteta i Senatu Univerziteta Crne Gore da prihvati ovaj izvještaj i da odobri javnu odbranu doktorske disertacije pod nazivom *Poetika postmodernizma u antiutopijskoj trilogiji Borislava Pekića ('Besnilo', 'Atlantida', '1999')*.

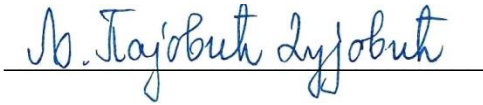
KOMISIJA:

prof. dr Sava Damjanov, mentor

prof. dr Vesna Vukićević Janković, predsjednica Komisije

prof. dr Ljiljana Pajović Dujović, član

ОСНОВНИ ПОДАЦИ

Име и презиме	Сава Дамјанов
Година и место рођења	1956. Нови Сад
Звање	Редовни професор
e-mail/web site	koderdam@nscable.net ; http://www.ff.uns.ac.rs/fakultet/ljudi/fakultet_odseci_srpska_knjizevnost_sava_damjanov.html
Телефон	
Универзитет, факултет, организациона јединица	Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Одсек за српску књижевност
Област и ужа специјалност	Филологија, наука о књижевности-историја српске књижевности

СТРУЧНА БИОГРАФИЈА – ДИПЛОМЕ

ОСНОВНЕ СТУДИЈЕ	
Година	1975-1980.
Место	Нови Сад
Институција	Филозофски факултет
Наслов дипломског рада	дипломски испит се полагао усмено
Област	Српска књижевност и језик
МАГИСТАРСКЕ СТУДИЈЕ	
Година	1980-1982.
Место	Нови Сад
Институција	Филозофски факултет
Наслов тезе	Фантастика у књижевности српског предромантизма
Област	Филолошке науке
ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА	
Година	1996.
Место	Нови Сад
Институција	Филозофски факултет
Наслов дисертације	Рецепција дела Ђорђа Марковића Кодера у српској књижевности
Област	Филолошке науке

СТРУЧНА БИОГРАФИЈА – ЗВАЊА

Година избора (реизбора)	Наставно-научна звање
1983. 1986. 1996. 2001. 2006.	асистент-приправник асистент доцент ванредни професор редовни професор

СТРУЧНА БИОГРАФИЈА – УСАВРШАВАЊЕ

(стручно усавршавање у земљи и иностранству, студијски боравци, гостујући професор)

Година и трајање	Институција и област
1990. три месеца 2001/2002. зимски семестар 2014. месец дана	Гете Институт у Фрајбургу, филологија Филолошки факултет у Тибингену, наука о књижевности Филозофски факултет у Љубљани, компаративистика

НАГРАДЕ И ПРИЗНАЊА

Година	Назив награде/признања
1978. 1988. 1990. 1995.	Бранкова награда Матице српске Награда СИЗ културе Војводине Захарије Орфелин Најбоља књига године ДКВ

2003.
2011.
2013.

Лаза Костић
Госпођин вир
Сретен Марић

КРАТКА СТРУЧНА БИОГРАФИЈА

Ради на Филозофском факултету у Новом Саду као редовни професор на Одсеку за српску књижевност: предаје Српску књижевност 19. века и Креативно писање, а на докторским студијама Културу постмодернизма. Од школске 2003/4. до школске 2006/7. био је руководиоца је магистарских студија на Одсеку за српску књижевност. У оквиру докторских студија ангажован је као предавач или ментор на домаћим и страним универзитетима (Београд, Ниш, Никшић, Љубљана, Загреб, Лисабон, Бордо, Венеција, Краков, Сегедин, Мелбурн).

Пише прозу, књижевнокритичке и књижевноисторијске радове. Његова научна истраживања усмерена су пре свега ка фантастичкој књижевности, еротским и језичко- експерименталним слојевима у српској традицији, теорији рецепције, постмодернизму, као и ка компаративистици. Приређивао је за штампу текстове српских писаца 18, 19. и 20. века. Током деведесетих година уређивао је часопис за светску књижевност «Писмо» и «Свети Дунав» - магазин посвећен средњоевропској култури. Уредник је «Библиотеке српске фантастике», едиције «Новосадски манускрипт» (издавач Градска библиотека Новог Сада), као и антологијске библиотеке „Десет векова српске књижевности“ код Издавачког центра Матице српске (од 2009). Био је члан жирија Бранкове награде Матице српске од 1987. до 2004 (и његов председник од 1992. године). Оснивач међународног књижевног фестивала „Прозефест“ (у Новом Саду, 2007.године) и награде „Милован Видаковић“ (од 2008) која се на њему додељује за животно дело. Био је председник Управног одбора Градске библиотеке у Новом Саду (2005-2008) и члан Управног одбора Српског књижевног друштва (2010-2012). Члан је Управног одбора Матице српске (од 2008) и председник Управног одбора Стеријиног позорја (од 2012).

Говори, немачки, енглески и руски језик.

Поред бројних текстова у домаћој и страниј периодици, објавио је следеће књиге:

Истраживање Савршенства (роман), Београд 1983; *Граждански еротикон* (антологија), Ниш 1987; *Корени модерне српске фантастике* (студија), Нови Сад 1988; *Колачи, Обмане, Нонсенс* (приче), Београд 1989; *Шта то беше млада српска проза?* (есеји и критике), Београд 1990; *Причке* (проза), Београд 1994; *Нова (постмодерна) српска фантастика* (антологија), Београд 1994; *Кодер: историја једне рецепције* (студија), Београд 1997; *Повести различне: лирске, епске, но највише неизрециве* (приче), Нови Сад 1997; *Глосолалија* (изабране и нове приче), Нови Сад 2001; *Ново читање традиције* (књижевноисторијски огледи), Нови Сад 2002.; *Нови Сад-земљи рај* (хрестоматија, у коауторству са Л. Мустеданагић), Панчево 2003; *Нови Сад-земљи рај I-II* (хрестоматија, у коауторству са Л. Мустеданагић), Панчево 2004; *Антологија сербској постмодерној фантастики* (на украјинском), Лавов, 2004, *Постмодерна српска фантастика* (антологија), Нови Сад 2004; *Граждански еротикон* (антологија-друго, допуњено и илустровано издање), Нови Сад 2005; *Ремек-делца* (приче), Београд 2005, *Ерос и По(р)нос* (есеји, прикази, мистификације), Београд 2006, *Историја као Апокриф* (роман), Нови Сад 2008, *Апокрифна историја српске (пост)модерне* (есеји), Београд 2008, *Порно-литургија Архиепископа Саве* (приче), Нови Сад-Зрењанин 2010, *Итика Јерополитика@VUK*, Нови Сад 2014.

ДАМЈАНОВ: СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ ИСКОСА (изабрани књижевноисторијски и књижевнокритички радови), **књига 1-5**, „Службени гласник“, Београд 2011-2012:

Књига 1: **ВРТОВИ НЕСТВАРНОГ** (огледи о српској фантастици)

Књига 2: **ВЕЛИКИ КОД: ЂОРЂЕ МАРКОВИЋ КОДЕР** (студија и есеји)

Књига 3: **СРПСКИ ЕРОТИКОН** (еротографија у српској књижевности)

Књига 4: **НОВА ЧИТАЊА ТРАДИЦИЈЕ 1-3** (књижевноисторијски огледи)

Књига 5: **ШТА ТО БЕШЕ СРПСКА ПОСТМОДЕРНА?** (есеји и критике)

Његови текстови преводжени су на енглески, француски, немачки, руски, пољски, чешки, мађарски, словачки, русински, украјински, бугарски, словеначки и македонски језик. Заступљен је у антологијама савремене српске прозе. У зимском семестру 2001/2002. предавао је на катедри за славистику Универзитета у Тибингену (Немачка); држао је предавања и на Универзитетима у Регенсбургу, Фрајбургу, Берлину, Халеу, Триру, Гетингену, Бону, Торину, Венецији, Кракову, Вроцлаву, Варшави, Гдањску, Лођу, Ополу, Сосновјецу, Великом Трнову, Љубљани, Скопју, Будимпешти, Кијеву и Лавову. Учесник је многих међународних књижевних и научних симпозијума у земљи и иностранству.

Његова *Антологија српске постмодерне фантастике* проглашена је 2004. године за најбољу страну књигу у Украјини. Библиографија приказа или есеја о његовим књигама, као и интервјуа у домаћим и страним часописима броји више од две стотине јединица.

ИНДЕКС НАУЧНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

A1

ИНДЕКС ЦИТИРАНОСТ НАУЧНИХ РАДОВА (без аутоцитата)

Dokument izdala Biblioteka Matice srpske, Referalni centar, 16. septembar 2014. , ime fajla 0026DS-I. Citiranost poslatih radova za period od 1979. do septembra 2014. godine u Indeksima naučnih citata (Printeditions, CEditions, WoS: SCI-expanded 1996-Sep2014, Social Sciences Citation Index (SSCI)--1996-Sep2014, Arts & Humanities Citation Index (A&HCI)--1996-Sep2014, Conference Proceedings Citation Index- Science (CPCI-S)--2001-Sep2014, Conference Proceedings Citation Index- Social Science & Humanities (CPCI-SSH)--2001-Sep2014).

U periodu od 1979. do septembra 2014. godine ukupan broj citata je 5.

Arts & Humanities Citation Index

1979-1995 (4 = 4C + 0S)

BEKIC T SRPSKO GRADJANSKO PESN 1988 1C

VASILEV C JAHRB VOLKS 35 208
90

BEKIC-T-SRPSKO-GRANDANSKO-PE-1988 1C

Authors: Jason-H
Title: Literature, Letters, Verbal Texts - What Is It We Are Dealing with
Full source: FABULA 1992, Vol 33, Iss 3-4, pp 207-244
Language: English
Document type: Article

DAMJANOV-S-Z-SLAWISTIK-1993-V38-P475 1C

Authors: Burghart-D
Title: Ars-Memoriae and Ars-Combinatoria in Postmodernism - On the Example of Pavic,M. (Serbian Postmodern Literature)

Full source: WELT DER SLAVEN-HALBJAHRESSCHRIFT FUR SLAVISTIK 1995, Vol 40, Iss 2, pp 341-351
Language: German
Document type: Article

DAMJANOV-S-Z-SLAWISTIK-1993-V38-P475 1C

Authors: Jonscher-B
Title: The Narrator in the Works of Kis,Danilo (1935-1989) (Serbian Writer)

Full source: ZEITSCHRIFT FUR SLAWISTIK 1995, Vol 40, Iss 2, pp 157-167
 Language: German
 Document type: Article

WoS (1 = 1C + 0S)

Science Citation Index Expanded (SCI-EXPANDED) --1996-Sep2014
 Social Sciences Citation Index (SSCI) --1996-Sep2014
 Arts & Humanities Citation Index (A&HCI) --1996-Sep2014
 Conference Proceedings Citation Index- Science (CPCI-S) --2001-Sep2014
 Conference Proceedings Citation Index- Social Science & Humanities (CPCI-SSH) --2001-Sep2014

DAMJANOV S

KORENI MODERNE SRPSK 1988 1C

1. Apocryphal History of Serbian Pre-Romantic Religious Epics

By: Erakovic, Radoslav

SLAVISTICNA REVIJA Volume: 58 Issue: 2 Pages: 233-240 Published: APR-JUN 2010

[View Abstract](#)[View Abstract](#)

(from Web of Science Core Collection)

Srpski citatni indeksi:

1. *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik*, 2013, vol. 61, br. 1, str. 149-174

Burleska gospodina Peruna boga groma Rastka Petrovića - miturgija i fantastična imaginacija

Šarović Marija (Damjanov, S. (1988) Koreni moderne srpske fantastike. Novi Sad: Matica srpska)

2. *Teatron*, br. 164-165, str. 113-124, 2013

Folklori moti vampira u savremenoj srpskoj drami

Bjelić Aleksandra

(Damjanov, S. (1988) Koreni moderne srpske fantastike. Novi Sad: Matica srpska)

3. *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik*, 2013, vol. 61, br. 1, str. 55-73,

Klasicistički elementi u poeziji Jovana Hristića

Avramović Marko (Damjanov, S. (2008) Apokrifna istorija srpske (post)moderne - novo čitanje tradicije 2. Beograd: Službeni glasnik)

Списак резултата M41 и M42 Научна књига и монографија националног значаја – научна дела која су јавно позитивно оцењена од стране признатих научних радника једне земље.	Број (укупно: 11)	Укупан М (број бодова: 69)
<u>M41</u> 1. Корени модерне српске фантастике, Матица српска, Нови Сад, 1988. M41 (7) 2. Кодер: историја једне рецепције, Просвета, Београд, 1997. M41 (7) 3. Вртови нестварног: огледи о српској фантастици, Службени гласник, Београд, 2011. M41 (7) 4. Велики код: Ђорђе Марковић Кодер, Службени гласник, Београд, 2011. M41 (7) 5. Српски еротикон, Службени гласник, Београд, 2011. M41 (7) 6. Нова читања традиције I-III, Службени гласник, Београд, 2012. M41 (7) 7. Шта то беше српска постмодерна? Службени гласник, Београд, 2012. M41 (7) <u>M42</u> 8. Šta to beše "mlada srpska proza", Književna zajednica Novog Sada, 1990. M42 (5) 9. Ново читање традиције, Дневник, Нови Сад, 2002. M42 (5) 10. Eros i po(r)nos, Narodna knjiga, Beograd 2006. (299 стр.) M42 (5) 11. Апокрифна историја српске (пост)модерне, Службени гласник, Београд 2008. (221 стр.) M42 (5)		

Списак резултата M21 и M22- Рад у водећем часопису међународног значаја. Водећи међународни часопис је онај који се налази у првих 50% часописа са Листе СЦИ по категоријама наука/области. Преосталих 50% часописа са Листе СЦИ, као и нови часописи (основани пре 3-5 година), односно часопис који се издаје у земљи и који има међународну редакцију састављену од научника из најмање пет земаља и има међународну рецензију, а издаје га међународна научна институција или водећа национална институција и припада категорији M21/M22.	Број (укупно: 2)	Укупан М (број бодова: 10)
1. Die zeitg Össische (postmoderne) serbische Prosa und Phantastik. – Zeitschrift fur Slawistik, Akademie Verlag GMBH, 38/93, 3, 475-482. Zeitschrift fur Slawistik is indexed/abstracted in: AHCI and SSCI M 22 (5) 2. Srbska postmoderna proza na koncu 20. stoletja. – Slavistična revija, letnik 50, številka 4, 2002, str. 475-479. Slavistična revija is indexed/abstracted in: AHCI and SSCI M 22 (5)		

Списак резултата M24 - Рад у часопису међународног значаја. Међународне часописе и друге наводе рангирати (коефицијент Р) (према ScienceCitation *Index-у (JournalCitation Report) односно према категоризацији радова, верификованих од стране одбора Министарства.	Број (укупно: 3)	Укупан М (број бодова: 12)
1. Стеријин приказ прве песничке збирке Бранка Радичевића. – Зборник Матице српске за књижевност и језик. – 44, 1-3/96, 81-84. М 24 (4) 2. Ars poetica српског класицизма у европском контексту. - Зборник Матице српске за књижевност и језик. - 51, 3/ 2002 (2003!), 595-601. М 24 (4) 3. Милорад Павић. – Зборник Матице српске за књижевност и језик, 58, 2/2010, 447-451. М24 (4)		

	(укупно: 3)	(број бодова: 27)
1. Die Ars poetica des serbischen Klassizismus im europäischen Kontext (18. und 19. Jahrhundert).- Deutschland – Italien und die slavische Kultur der Jahrhundertwende: Phänomene europäischer Identität und Alterität, Universität Trier, 2005. М 31(3) 2. Да ли постоји кратка прича? XXXII научна конференција на XXXVIII међународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Универзитет "Св. Кирил и Методиј", Међународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје, 2006, [279]-282. М 31(3) 3. Лаза Костић - модерна – постмодерна, ЛАЗА Костић : 1841-1910-2010 / уредник Љубомир Симовић. - Београд : САНУ, 2011, 373-380.М 31 (3) 4. Čitanje kao egzil. – U čast Pera Jakobsena : zbornik radova / priredili Dejan Ajdačić, Persida Lazarević Di Đakomo. – Beograd, 2010, 555-560. М 31 (3) 5. Fantastika u delu Stefana Mitrova Ljubiše, Međunarodni naučni skup (istorija-kultura-priroda), Zbornik radova, Petrovac na moru / Sveti Stefan, 2001, str. 78-81. М 31 (3) 6. Читалац Милован Глишић. – Глишић и Домановић : 1908-2008 / уредник Светлана Велмар-Јанковић. - Београд : САНУ, 2009, 499-503. М 31 (3) 7. Антиутопијски почеци модерне српске фантастике (Зборник радова са међународног научног скупа „Словјанска фантастика“). – Кијвски национални универзитет имени Тараса Шевченка, Киев, 2012, [II-XIV] М 31(3) 8. Како би Доситеј читао Вука? - Зборник радова. Међународни научни скуп „Доситеј Обрадовић у српској историји и култури“ [Београд, манастир Крушедол, Нови Сад], 13-15. октобар 2011; [организатори] Задужбина "Доситеј Обрадовић" [и] Матица српска [и] САНУ ; уредник Душан Иванић. - Београд : Задужбина "Доситеј Обрадовић", 2013, 213-220. М 31(3) 9. Јаков Игњатовић, тумач српске књижевности (Зборник радова са међународног научног скупа „Сто педесет година од доласка Јакова Игњатовића у Даљ [1863-2013]“). – Културни и научни центар „Милутин Миланковић“ - Министарство културе Републике Хрватске, Даљ, 2014, стр. 63-69. М31 (3)		

НАПОМЕНА: Међународни научни скуп је онај који организује регистровано научно удружење или регистрована научна институција, има међународну селекцију и рецензију одабраних радова и један од светских језика за саопштавање и публикавање радова. Ово важи како за скупове у земљи, тако и за скупове ван земље.

Уџбеници	Број: 4
1. Вртови нестварног: огледи о српској фантастици, Службени гласник, Београд, 2011. (уџбеник/помоћно наставно средство за обавезни предмет <i>Српски класицизам и предромантизам</i> на акредитованом програму основних студија Одсека за српску књижевност Филозофског факултета у Новом Саду) 2. Велики код: Ђорђе Марковић Кодер, Службени гласник, Београд, 2011.(уџбеник/помоћно наставно средство за обавезне предмете <i>Српски романтизам и Српски симболизам и рана модерна</i> , на акредитованом програму основних студија Одсека за српску књижевност Филозофског факултета у Новом Саду) 3. Нова читања традиције I-III, Службени гласник, Београд, 2012. (уџбеник/помоћно наставно средство за обавезне предмете <i>Српски класицизам и предромантизам, Српски романтизам, Српски реализам и Српски симболизам и рана модерна</i> , на акредитованом програму основних студија Одсека за српску књижевност Филозофског факултета у Новом Саду) 4. Шта то беше српска постмодерна? Службени гласник, Београд, 2012.(уџбеник/помоћно наставно средство за изборни предмет <i>Павићна</i> акредитованом програму докторских студија Филозофског факултета у Новом Саду)	

Списак резултата М51 - Рад у водећем часопису националног значаја, који издаје национално научно удружење или институција. Редакција је састављена од познатих научних радника, редовно излази, има размену са 10 земаља у свету, има рецензију од 2 (два) еминентна рецензента и испуњава стандарде прописане условима Народне библиотеке Србије (извод и кључне речи на једном од светских језика, резиме на једном од светских језика ISBN и UDC број, категорију рада). Свака област науке дефинише 1 (један), евентуално 2 (два) часописа категорије »водећи национални часопис«	Број (укупно: 5)	Укупан М (број бодова: 15)
1. Еладије као Фауст. – Зборник Матице српске за славистику, 35 /88, 61-67. М 51 (3) 2. Dositejevi snovi, Dositej Obradović - čovek i delo među narodima, Naučni sastanak slavista u Vukove dane, 19/2, Beograd 1990, 193-199.М 51 (3) 3. Sveto pismo kao predložak religioznog epа srpskih predromantičара, Naučni sastanak slavista u Vukove dane, 26/2, Beograd 1996, 193-198.М 51 (3) 4. Зашто српска књижевност нема Раблеа? - Међународни састанак слависта у Вукове дане, књ.35/2, Београд 2006, стр. 343-347. М 51 (3) 5. Док ја пишем, постмодерна се дешава. – Наслеђе, вол. 7, бр. 16, 2010, стр. 75-81 М51 (3)		

УЧЕШЋЕ НА ПРОЈЕКТИМА МЕЂУНАРОДНОГ ЗНАЧАЈА И НА ВИШЕГОДИШЊИМ ПРОЈЕКТИМА

Списак пројеката	Број <u>5 (пет)</u>
1. <i>Жанрови у српској књижевности-порекао и поетика облика</i>,Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду - Министарство за науку, технологију и развој (Република Србија); врста пројекта: ОИ (1867), период: 2001-2005. 2. <i>Религиозни епови српских предромантичара</i>,Носилац пројекта: Матица српска (Нови Сад), врста пројекта: ОИ,период: од 2002. године. 3. <i>Синхронизиско и дијахронизиско изучавање врста у српској књижевности</i>,Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду - Министарство за науку, технологију и развој (Република Србија); врста пројекта: ОИ (148009); период: 2006-2010. 4. <i>Аспекти идентитета и њихово обликовање у српској књижевности</i>,Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду - Министарство просвете и науке (Република Србија); врста пројекта: ОИ (178005); период: од 2011. 5. <i>Фрушка гора у књижевности</i>,Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду - Покрајински секретаријат за науку и технолошки развој; врста пројекта: ОИ (114-451-1863/2011); период: од 2011.	

ВОЂЕЊЕ ДОКТОРСКИХ ДИСЕРТАЦИЈА

Списак докторских дисертација	Број <u>6 (шест)</u>
1. <i>Поетика и естетика Његошевих малих умотвора</i> (кандидат: мр Весна Вукићевић Јанковић); дисертација одбрањена: 2005. (Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду). 2. <i>Религиозни еп српског предромантизма</i>(кандидат: мр Радослав Ераковић) дисертација одбрањена:2007.(Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду). 3. <i>Живот и књижевно дело Милице Стојадиновић Српкиње</i> (кандидат: мр Радмила Гикић Петровић), дисертација одбрањена:2010.(Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду). 4. <i>Комедија у Срба пре Јована Стерије Поповића</i> (кандидат: мр Исидора Поповић) дисертација одбрањена:2013.(Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду). 5. <i>Прозно дело Владана Ђорђевића</i>(кандидат: мр Љиљана Костић), дисертација одбрањена: 2013. (Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду). 6. <i>Еротологија у српској књижевности 18. и 19. века</i> (кандидат: ма Весна Малбашки), дисертација одбрањена:2014.(Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду).	

УРЕЂИВАЊЕ ЧАСОПИСА

Списак уређивања часописа	Број	3 (три)
1. „Писмо“-часопис за светску књижевност 2. „Свети Дунав“-часопис за средњоевропску културу 3. „Свеске“ Матице српске		
НАПОМЕНА: Назив часописа, Улога (уредник, коуредник, члан уређивачког одбора, рецензент), Године од-до, Класа часописа (међународни или домаћи)		

РЕЗУЛТАТИ УМЕТНИЧКОГ СТВАРАЛАШТВА

Најзначајнији уметнички пројекти/радови	Година
1. Оснивач „Прозефеста“ – међународни фестивал прозе у Новом Саду	2006.
2. „Играјмо Раблеа“: сценски пројекат	1996.

РЕЗУЛТАТИ ПЕДАГОШКОГ РАДА

Предавања	Наставни предмети - курсеви	Година
На матичном факултету (Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду)	Студијски програм: Српска књижевност и језик 1. Назив предмета: Српски барок, класицизам и предромантизам (5. семестар основних академских студија). Статус предмета: обавезни. 2. Назив предмета: Српски романтизам (6. семестар основних академских студија). Статус предмета: обавезни. 3. Назив предмета: Српски реализам (7. семестар основних академских студија). Статус предмета: обавезни. 4. Назив предмета: Српски симболизам и рана модерна (8. семестар основних академских студија). Статус предмета: обавезни 5. Назив предмета: Креативно писање прозе (7. семестар основних	Наставни предмети се изводе током сваке школске године, у складу са акредит. студијским програмом “Српска књижевност и језик” и Програмом докторских студија.

	академских студија). Статус предмета: изборни Програм докторских студија (модул: Језик и књижевност) 1. Назив предмета: Павић. Статус предмета: изборни.	
На другом универзитету (назив и седиште институције)	Универзитет у Нишу, Филозофски факултет Назив курса ((МА студије): српска постмодерна	
На страном универзитету (назив и седиште институције)	Филолошки факултет, Универзитет у Тибингену (Немачка): Назив курса: Историја српске књижевне фантастике (основне студије славистике)	
Остало		

**УЧЕШЋЕ У РАЗВОЈУ ДЕЛАТНОСТИ ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА,
НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ, ОДНОСНО, УМЕТНИЧКОГ СТВАРАЛАШТВА И
РАДУ ПОСЛОВОДНИХ И СТРУЧНИХ ОРГАНА И ОРГАНИЗАЦИЈА**

	Назив органа или тела
На матичном факултету	1.Члан Наставно-научног већа
	2.Члан Савета Факултета
	3.Секретар научних пројеката Одсека за српску књижевност
	4.Руководилац магистарских студија српске књижевности
На нивоу Републике, територијалне аутономије или локалне самоуправе	1.Председник Управног одбора Градске библиотеке у Новом Саду (2004-2008)
	2.Председник Управног одбора Стеријиног позорја (од 2012)
	3.Члан управног одбора Матице српске (од 2008)
	4.
На дужности органа пословођења	1. Студент-продекан Филозофског факултета у Новом Саду (1979-1981)
	2.
	3.
	4.

Универзитет у Новом Саду
Трг Доситеја Обрадовића 5
21000 Нови Сад
Србија, СЦГ

University of Novi Sad
Trg Dositeja Obradovica 5
21000 Novi Sad
Serbia, SCG

Tel: +381 (0)21 4852000, 4852020 • Fax: +381 (0)21 480-418 • E-mail: rektorat@uns.ns.ac.yu • <http://www.uns.ac.yu>

Број: 04-23/57
16.11.2006 године

На основу члана 48. став 3. тачка 6. и члан 65. Закона о високом образовању («Службени гласник РС» бр. 76/2005. годину) и члана 73. тачка 5. и члана 136. тачка 9. Статута Универзитета (Савет Универзитета, 3. октобар 2006.) и Одлуке Наставно-научног већа Универзитета од 16. новембра 2006. године, доноси:

РЕШЕЊЕ
о избору у звање наставника Универзитета у Новом Саду

др Сави Дамјановић бира се у звање редовног професора Универзитета у Новом Саду, за ужу научну област Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности.

На основу овог решења декан са именовањем закључује Уговор о раду.

Ово решење ступа на снагу даном истека времена на које је именовање изабран у прикладно звање а након закључивања Уговора о раду из става 2. овог решења.

Образложење

Након спроведеног поступка у складу са Законом о високом образовању, Статутом Универзитета и Правилником о начину и поступку стицања звања и заснивања радног односа наставника Универзитета у Новом Саду, Веће је размотрило и прихватило Одлуку о утврђивању предлога за избор у звање и раскидање радног односа Изборног већа Филозофског факултета од 3.07.2006. године и закључке Стручног већа за филозофске науке и журналистику од 3.07.2006. године и 11.10.2006. године и донело одлуку као у диспозитиву.

На основу напред наведеног донето је решење као у диспозитиву.

Ово решење декан ће уручити именовањем празником потписивања Уговора о раду.

РЕКТОР УНИВЕРЗИТЕТА

Радмила Маричковић-Недушић

PROF. DR VESNA VUKIĆEVIĆ JANKOVIĆ

Biografija

Vesna Vukićević Janković rođena je na Cetinju 21.03.1973. godine. Osnovnu školu i Gimnaziju „Slobodan Škerović“ završila je u Podgorici. Diplomirala je ne 1996. godine na Filozofskom fakultetu u Nikšiću, na Odsjeku za srpskohrvatski jezik i jugoslovensku književnost. Postdiplomske magistarske studije završila je na Filološkom fakultetu u Beogradu, odbranivši magistarski rad pod nazivom *Odnos privatnog i javnog u Njegoševoj prepisci* (17. januara 2001. godine). Doktorsku disertaciju *Poetika i estetika Njegoševih malih umotvora (prilog genologiji, poetologiji i versologiji)* odbranila je na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu (2005. godine).

Na Filozofskom fakultetu u Nikšiću radi od zimskog semestra studijske 2006/07. godine. U zvanje docenta izabrana je 2009, a u zvanje vanrednog profesora 2015. godine. Predsjednik je Komisije za doktorske studije Filološkog fakulteta od 2015. godine.

U brojnim studijama i ogledima obrađuje teme iz crnogorske i drugih južnoslovenskih književnosti (od renesanse do književnih teorija XX vijeka). Oblast proučavanja joj je u širokom rasponu od književne istorije i poetike do komparativnih i interkulturalnih proučavanja. Autor je tri monografije iz oblasti njegošologije - *Njegoševi pismopisi* (2002), *Njegoševi umotvori* (2006) i *Njegošev poetski univerzum – Mogućnosti tumačenja* (2012), kao i brojnih naučnih i stručnih radova.

Bibliografija

- **Naučni radovi objavljeni u međunarodnim časopisima indeksiranim u bazama A&HCI i Scopus:**
- Vesna Vukićević-Janković, *Mirko Kovač's Narrative Alloy* (Biography of Malvina Trifković), *Primerjalna književnost / Comparative literature*, Slovensko društvo za primerjalno književnost / Slovenian Comparative Literature Association, letnik 40, št 3, Ljubljana, 2017, str. 115-131. ISSN 0351-1189. A&HCI
- Vesna Vukićević-Janković, *Lik Blažene Ozane kotorkinje kao kulturalnomemorijski kod*, *ANNALES · Ser. hist. sociol.* (Anali za istrske in mediteranske študije - Annali di Studi istriani e mediterranee - Annals for Istrian and Mediterranean

Studies), 27 (2), 2017., str. 429-438. ISSN 1408-5348. DOI 10.19233/ASHS.2017.30 A&HCI

- Vesna Vukićević-Janković, *Estetika i poetika u Andrićevim Znakovima pored puta*, Filozofska istraživanja, br. 146, God. 37 (2017), Sv.2, str. 349–364. ISSN 0351-4706. doi: 10.21464/fi37211 A&HCI
- Vesna Vukićević-Janković, *Prostorska semantika Prekletega dvorišča*, Slavistična revija, pp. 311–318, Slavistična revija, letnik 63/2015, št. 3, julij–september. ISSN 0350-6894 (tisk – print), ISSN 1855-7570 (splet – online) Scopus
- Vesna Vukićević-Janković, *Athlantis – Anthropological Epic Poem of Borislav Pekić*, Studi Slavistici [S.I.] – Rivista dell'Associazione Italiana degli Slavisti (A.I.S.), Firenze University Press, X, 2013 pp. 193-203, ISSN 1824-7601. (print); ISSN 1824-7601 (online). Dx.doi.org/10.31.128/Studi Slavis-14141 Scopus

- **Selektivna bibliografija**

- **Monografije**

- *Njegoševi pismopisi (doprinos epistolografiji)*, ITP «Zmaj», Novi Sad, 2002. godine; urednik: akademik Radomir V. Ivanović, 148 str. /ISBN 86-489-0349-1/
- *Njegoševi umotvori (doprinos poetici i esteti)*, ITP «Zmaj», Novi Sad, 2006. godine; urednik: akademik Radomir V. Ivanović, 289 str. /ISBN 86-489-0519-2
- *Njegošev poetski univerzum – Mogućnosti tumačenja*, Biblioteka Puls, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva - Podgorica, Podgorica, 2012, ISBN 978-86-303-1731-6, 260 strana.
- **Dio naučne monografije izdate kod nas (i u okruženju) čiji su izdavači nacionalne akademije nauka i državni univerziteti i dio knjige studijskog karaktera**
- *Traganje za granicama tumačenja - Risto Ratković, Dušan Kostić i Mihailo Lalić Radomira V. Ivanovića*, u knjizi: *Kritika kritike*, priredio dr Miloš Đorđević, Filozofski fakultet Novi Sad – Zmaj, 2010, str. 77-86, ISBN 978-86-489-0672-4.
- *Njegoševi susreti sa Venecijom*, u knjizi: *Venecija i slovenske književnosti* - priredili Dejan Ajdačić (Kijev) i Persida Lazarević Di Đakomo (Pesara), recenzenti: Jovan Delić (Univerzitet u Beogradu), Maria Rita Leto (Università degli Studi “G. d’Annunzio” Pescara – Chieti, Italia), Alla Tatarenko (Львівський Національний Університет імені Івана Франка, Україна); SlovoSlavia – Beograd (con i contributi del Dipartimento di Studi Comparati e Comunicazione Interculturale dell’Università degli Studi “G. d’Annunzio” di Chieti – Pescara e del Ministero dell’Istruzione, dell’Università e della Ricerca (Fondi FARS), Italia), 2011, str. 295-306, ISBN 978-86 – 87807-03-7.

- *Simbolične emanacije Sunca i Mjeseca u Njegoševoj poeziji*, Il SoleLuna presso gli slavi meridionali. *Slavica* (Collana di studi slavi diretta da Giovanna Brogi Bercoff e Mario Enrietti, a cura di Ljiljana Banjanin, Persida Lazarević Di Giacomo, Sanja Roić, Svetlana Šeatović. Alessandria: Edizioni dell'Orso. 2017, pp. 303-317. ISBN 978-88-6274-767-7.
- **Naučni radovi objavljeni u časopisima sa međunarodnom distribucijom**
- *Mitska estetika Njegoševih umotvora /Mythical aesthetics of Njegoš's brain producers/*, Vesna Vukicevic Jankovic, Montenegro; *Nova Istra* – časopis za književnost, kulturološke i društvene teme, god. XI; sv. XXXIV, jesen – zima 2006, Pula, 2006, str. 189-200. /ISSN 1331 – 0321/
- *Njegoševa mitopoetika – pogled iskosa*, *Stanje stvari* – časopis za različite vidove umetničkog izražavanja, br. 11, Novi Sad, zima 2005, str. 149-156. /ISSN 1450 - 8737
- *Imagološki dodiri Petra II Petrovića i Vasilija Subotića*, *Stanje stvari* – časopis za različite vidove umetničkog izražavanja, br. 11, Novi Sad, 2005, str. 157-162. /ISSN 1450 -8737/
- *Književna kritika u svijetlu savremenih proučavanja*, *Vaspitanje i obrazovanje* - časopis za pedagošku teoriju i praksu, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 4/2006, str. 79-92, /ISSN 0350 -1094/
- *Fantastički kodovi u kotorskom pjesništvu renesanse i baroka*, *Vaspitanje i obrazovanje* - časopis za pedagošku teoriju i praksu, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 4/2008, str.21-30; /ISSN 0350 -1094/
- *Njegoševa diplomatska epistolografija*, *Matica-časopis za društvena pitanja, nauku i kulturu*, broj 36, godina IX,zima 2008, Cetinje – Podgorica, 2008, str. 193-240. /ISSN 1450-9059/
- *Transformacija i transfiguracija globalnih simbola u u Njegoševoj poeziji*, *Riječ*, Nova serija,broj 1, Institut za jezik i književnost Filozofskog fakulteta, Nikšić, 2009, str. 109-132, ISSN 0354-6039
- *Njegoševi putevi ka Luči mikrokozma*, u *Njegošev zbornik Matice srpske*, br. 1, Novi Sad, 2010, str.221-245, ISSN 1821-4843, UDC 821.163.41-1.09
- *Narativne sfere Pekićeve „Atlantide”*, *Riječ*, Časopis za nauku o jeziku i književnosti, Nova serija, br. 6, 2011, Nikšić, 2011, str. 91-104, ISSN 0354-
- *Deconstructive treatment of the Christian religion and Humanist values in Bulatović's novel / Dekonstrukcija religijskih i deformacija humanističkih vrijednosti u naraciji Miodraga Bulatovića*, *Serbian Studies Research*, NURSS, God. 3 , br. 1, Mala knjiga, Novi Sad, 2012, str. 137-149, ISSN 2217-5210

- *De/kon/strukcija individualne i kolektivne memorije u Pekićevom antropološkom eposu, Pismo – časopis za jezik i književnost, X/1, Bosansko filološko društvo, Sarajevo, 2012, str. 174-187, ISSN 1512 -9357*
- *Zogović i Njegoševa eksplicitna poetika, Riječ - časopis za nauku o jeziku i književnosti, Nova serija, br. 10, Nikšić, 2013, 219-231. ISSN 0354-6039*
- **Radovi objavljeni u zbornicima sa konferencija**
- Vesna Vukićević Janković, *Odnos prema drugim kulturama u Njegoševoj putopisnoj prepisci*, referat sa Međunarodnog naučnog skupa „Dinastija Petrović – Njegoš“, održanog u CANU 29. oktobra - 1. novembra 2001. godine, u knjiži: *Dinastija Petrović Njegoš: radovi sa naučnog skupa*, Naučni skupovi CANU, knjiga 60; tom III, Podgorica, 2002; str. 253-266. ISBN 86 – 7215 – 127 – 5.
- Vesna Vukićević Janković, *Njegoševi putevi ka sintezi (od malih pjesama do Luče)* – referat sa Međunarodnog naučnog skupa *Njegoševi dani*, Institut za jezik i književnost Filozofskog fakulteta, Cetinje 25, 26, 27. i 28. jun 2008. godine, zbornik u štampi
- Vesna Vukićević-Janković, *Njegoševa noć skuplja vijeka – mogućnosti tumačenja*, Međunarodni naučni skup *Njegoševi dani*, Cetinje, 27-29. avgust 2009. godine, *Njegoševi dani 2 – zbornik radova*, Institut za jezik i književnost Filozofskog fakulteta, Studijski program za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti, Nikšić, 2010, ISBN 978-86-7798-042-9, str. 43-52 i u knjizi: *Njegošu u čast*, gl. i odgovorni urednik prof. dr Tatjana Bečanović, Filozofski fakultet – Nikšić, Nikšić, 2013. godine, str. 221 – 232, ISBN 978-86-7798-084-9, str.
- Vesna Vukićević-Janković, *Transpozicija i transfiguracija mitotvornih elemenata u Njegoševoj poeziji*, Međunarodni naučni skup *Njegoševi dani 3*, Nikšić 1,2 i 3. septembar 2010. godine, Institut za jezik i književnost Filozofskog fakulteta, Studijski program za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti, Nikšić, 2011, ISBN 978-86-7798-062-7, str. 81-89 i u knjizi: *Njegošu u čast*, gl. i odgovorni urednik prof. dr Tatjana Bečanović, Filozofski fakultet – Nikšić, Nikšić, 2013. godine, str. 183-191, ISBN 978-86-7798-084-9,
- Vesna Vukićević-Janković, *Ženstvenost univerzuma u Njegoševoj poeziji, Žene: rod, identitet, književnost* - zbornik radova sa V međunarodnog naučnog skupa *Srpski jezik, književnost, umetnost*, održanog na Filološko-umetničkom fakultetu u Kragujevcu 29-30.X 2010, Knjiga II, FILUM, Kragujevac, 2011, str.191-199, ISBN 978-86-85991-36-3 (FF;)
- Vesna Vukićević-Janković, *„Tvrđava“ kao semiosfera*, Međunarodna naučna konferencija *Sarajevski filološki susreti*, Sarajevo, 9. i 10. decembar 2010,

Zbornik radova, knjiga II, Bosansko filološko društvo, Sarajevo, 2012, UDK: 821.163.4 (497.6)09, str. 290-301.

- Vesna Vukićević-Janković, *Semantička disperzivnost Bulatovićevog romana 'Gullo Gullo'*, u zborniku radova *Književno stvaralaštvo Miodraga Bulatovića*, sa skupa održanog u CANU 20. oktobra 2011. godine; CANU - Naučni skupovi, knjiga 121; Odjeljenje umjetnosti, knjiga 39, Podgorica, 2013, str. 101-114, ISBN 978-86-7215-322-4
- Vesna Vukićević-Janković, *Satirična slika Venecije u pričanju vojvode Draška*, u zborniku radova *Satira u južnoslovenskim književnostima sa međunarodnog naučnog skupa Lalićevi susreti (treći), održanog u CANU 15. juna 2012*, CANU - Naučni skupovi, knjiga 122; Odjeljenje umjetnosti, knjiga 40, Podgorica, 2013, str. 43-51, ISBN 978-86-7215-323-1
- Vesna Vukićević-Janković, *Intercultural Dimension of Baroque Heritage of Blessed Ozana*, Transnational training seminar - *Multiculturalism and education of minorities in the Adriatic region/ Education and minorities in Montenegro*, organized within the Project SIMPLE – *Strengthening the Identity of Minority People Leads to Equality*, Podgorica, 8th and 9th V 2013.
- Vesna Vukićević-Janković, *La dispersivité sémantique de la poésie de Njegoš / Semantička disperzivnost Njegoševe poezije*, Colloque international *Njegoš, prince - évêque et poète – de la montagne au cosmos*, 14 -15 juin 2013, Université Paris-Sorbonne, UFR D'ETUDES SLAVES; rad objavljen u zborniku: *Njegoš u ogledalima vjekova*, uredili Sava Anđelković i Paul-Louis Thomas, Fakultet dramskih umjetnosti Cetinje - Université Paris-Sorbonne (CRECOB / CELTA) - GEST - časopis za pozorište, izvedbene umjetnosti i kulturu, Podgorica, 2013, str. 135-152, ISBN 978-86-907247-2-7
- Vesna Vukićević-Janković, *Fantastički kodovi u Njegoševoj poeziji*, Međunarodni naučni skup *Njegoševi dani 5*, Nikšić 4-7. septembar 2013. godine, Studijski program za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti, Filozofski fakultet - Nikšić, u štampi
- Vesna Vukićević-Janković, *Njegoš kao 'žrtva blagorodnog čuvstva'*, rad prezentovan na Međunarodnom naučnom skupu *Petar II Petrović Njegoš – dvjesto godina od rođenja (1813 – 2013)*, održanog u CANU 31. oktobra – 1. novembra 2013. godine, CANU - Naučni skupovi, knjiga 122; Odjeljenje umjetnosti, knjiga 125, Podgorica, 2014, str. 435-451, ISBN 978-86-7215-345-3
- Vesna Vukićević-Janković, *Das Motiv des Hofes: der Hof als Ort, der Hof als Zeit, der Hof als Romanheld*, **Andrićs Hof 8/2015: Andrićeva Avlija** Tošović, Branko (Hg./ur). Andrićeva Avlija. Andrićs Hof.

Grac – Beograd – Banjaluka: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske – Svet knjige – nmlibris, 2015. – 1014 s./S. [Andrić-Initiative: Ivo Andrić im europäischen Kontext – Ivo Andrić u evropskom kontekstu, knj. 8] . ISBN 978-3-9504084-1-6 (Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz); ISBN 978-99938-30-93-1 (Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske); ISBN 978-86-7396-531-4 (Svet knjige), pp.575-586.

- Vesna Vukićević-Janković, *Andrić kao estetičar: Estetski način osmišljavanja i slikanja svijeta [Andrić als Ästhet: Die ästhetische Art der Sinngebung und des Abbildens der Welt]*, **Andrićs Zeichen, 9/2016: Andrićevi Znakovi**, Tošović, Branko (Hg./ur). Andrićevi Znakovi. Andrićs Zeichens.; Grac – Beograd – Banjaluka: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske – Svet knjige – nmlibris, 2016. – 812 ISBN 978-3-9504299-1-6 (Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz); ISBN 978-99976-27-04-09 (Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske); ISBN 978-86-7396-589-5 (Svet knjige), pp. 515-528.

УНИВЕРЗИТЕТ ЦРНЕ ГОРЕ

Ул. Цетинска бр. 2
П. факс 99
81000 ПОДГОРИЦА
ЦРНА ГОРА
Телефон: (020) 414-255
Факс: (020) 414-230
E-mail: rektor@ucg.me

UNIVERSITY OF MONTENEGRO

Ul. Cetinjska br. 2
P.O. BOX 99
81 000 PODGORICA
MONTENEGRO
Phone: (+382) 20 414-255
Fax: (+382) 20 414-230
E-mail: rektor@ucg.me

Број: 08-1430
Датум, 28. 05. 2015 г.

Ref: _____
Date, _____

Na osnovu člana 72 stav 2 Zakona o visokom obrazovanju (Službeni list Crne Gore br. 44/14) i člana 32 stav 1 tačka 9 Statuta Univerziteta Crne Gore, Senat Univerziteta Crne Gore, na sjednici održanoj 28. maja 2015. godine, donio je

ODLUKU O IZBORU U ZVANJE

Dr VESNA VUKIĆEVIĆ - JANKOVIĆ bira se u akademsko zvanje vanredni profesor Univerziteta Crne Gore za predmete: Teorija književnosti sa stilistikom, Teorija književnosti (versifikacija i književna pragmatika) na studijskom programu Crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti, Uvod u književnost na studijskom programu Obrazovanje učitelja, Književnost renesanse i baroka na studijskom programu Crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti i studijskom programu Srpski jezik i južnoslovenske književnosti i Književnost prve polovine XX vijeka na studijskom programu Srpski jezik i južnoslovenske književnosti na Filozofskom fakultetu, na period od pet godina.

REKTOR

Prof. Radmila Vojvodić

PROF. DR LJILJANA PAJOVIĆ DUJOVIĆ

Biografija

Ljiljana Pajović Dujović je rođena u Podgorici, gdje je završila osnovnu školu i gimnaziju kao nosilac diplome „Luča“. Na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu, na Odsjeku za jugoslovenske književnosti i srpskohrvatski jezik diplomirala je 1993. godine sa prosječnom ocjenom 9,61. Za vrijeme studija je bila korisnik stipendije za talentovane studente koju dodjeljuje Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore.

Na filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu odbranila je magistarski rad 1997. godine, kao i doktorsku disertaciju 2005. čime je stekla zvanje doktora književnih nauka. Dosadašnji njeni naučni, nastavni i stručni rad je vezan za Univerzitet Crne Gore – Filozofski i Filološki fakultet. Neposredno po diplomiranju angažovana je u svojstvu asistenta pripravnika i asistenta. U akademsko zvanje docenta odlukom Senata Univerziteta Crne Gore izabrana je 2006. godine, a u zvanje vanrednog 2012.

Predaje Narodnu književnost, Prosvjetiteljstvo i romantizam, Realizam i Specijalni kurs iz književnosti (Ljubiša, Matavulj) na Filološkom fakultetu Univerziteta Crne Gore – na Studijskom programu za srpski jezik i južnoslovenske književnosti i na Studijskom programu za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti, na kojem uz ove nastavne predmete, predaje i Srednjovjekovnu književnost.

Objavljuje naučne radove iz oblasti književne komparatistike, najviše se baveći odnosom između folklorne tradicije i pripovjedne proze.

Bibliografija

- Pajović Dujović, Lj. and D. Vučković. “Reincarnation of the vampire character in literature for children and youth in the *Twilight* series by Stephenie Meyer”. *HECL: History of Education & Children’s Literature*. University press EUM – Italy Vol. XII/n.2, December 2017 A&HCI ISSN 1971-1093 (print) 1971-1131 (online)
- Vučković, D. i Lj. Pajović Dujović. „Vampirski ples sa smrću i njegove literarne metamorfoze“. *Književna smotra: Časopis za svjetsku književnost*. 182/4 (2016): 3-15. ISSN L 0455-0463 ISSN 2459-6329 (Online)
- Vučković, D. and Lj. Pajović Dujović. “The Evolution of the Vampire from Stoker's *Dracula* to Meyer's *Twilight Saga*.” *CLCWeb: Comparative Literature*

and Culture. Purdue University Press. Volume 18 Issue 3 (September 2016) Article X, Purdue University Press. ISSN 1481-4374

[http://docs.lib.purdue.edu/clcweb/vol18/iss3/\(A&HCI\)](http://docs.lib.purdue.edu/clcweb/vol18/iss3/(A&HCI))

- Pajović Dujović, Lj. „*Bilješke jednog pisca* Sima Matavulja – putopisni, memoarski i autopoetički tekst“. *Folia Linguistica et Litteraria: časopis za nauku o jeziku i književnosti*, br. 15 (2016), str. 183-195. [ISSN 2337-0955 Online]
- Pajović Dujović, Lj. i D. Vučković. „Vampir kao kulturološki konstrukt – od čudovišta gotske književnosti do romantičnog vampira novomilenijumskog doba“. *Folia Linguistica et Litteraria: časopis za nauku o jeziku i književnosti*, Nikšić: Filološki fakultet. br.16 (2016), str.45–57. ISSN 2337-0955 Online
- Pajović Dujović, Lj. „O folklornoj mitologiji i književnosti (na primjeru pripovijedaka Sima Matavulja)“. *Sociološka luča*, Nikšić: Filozofski fakultet. Godina X- broj 2 - 2016 ISSN 1800-8232
- Pajović Dujović, Lj. „Narodna pripovijetka *Međedović* ili *čudesna što (ne) može biti*“. ARS: časopis za književnost, kulturu i društvena pitanja. OKF: Cetinje. (U štampi)
- Pajović Dujović, Lj. „Šaljiva priča i pjesma podrugачica kao folklorni predložak umjetničkog teksta“. *Glasnik*. Crnogorska akademija nauka i umjetnosti. Odjeljenje umjetnosti, knjiga 30. Podgorica, 2012. str. 119-131. ISSN 03050-5480
- Pajović Dujović, Lj. „Intertekstualne veze književnosti i etnografije“. *Rusko-crnogorske naučne veze u minulom i sadašnjem vremenu*. Zbornik radova, knjiga 115. Crnogorska akademija nauka i umjetnosti: Podgorica, 2012.
- Pajović Dujović, Lj. „Usmenost kao maska autorskog statusa“. *Folia Linguistica et Litteraria*. br. 3/4, Institut za jezik i književnost: Nikšić, 2011. str. 131-139. ISSN 1800-8542 Print
- Pajović Dujović, Lj. „O modelovanju Smail-aginog lika u Mažuranićevom spjevu“. Zbornik radova sa međunarodnog naučnog skupa *Ivan Mažuranić (1814–1890) i Crna Gora*. Biblioteka: Istraživanje – knjiga 19, Cetinje-Osijek,

2011. str. 619-627. ISBN 978-953-7589-07-3; UDK 821.163.42.09 Izvorni naučni rad

- Pajović-Dujović, Lj. „Književne slike Marka Cara o Simu Matavulju“. *Riječ*, časopis za nauku o jeziku i književnosti. Nova serija, br. 4. Nikšić, 2010, str. 201-208. ISSN 0354-6039 UDK80 82(05)
- Pajović Dujović, Lj. „Polisemija motiva prodaje duše đavolu u usmenom i pisanom tekstu“. Međunarodni naučni skup *Njegoševi dani 2*, Zbornik radova *Njegoševi dani 2*, Nikšić, 2010. str. 187-197. ISBN 978-86-7798-042-9; COBBIS.CG-ID 16238608
- Пайович Дуйович, Л. „Текстовая конвенция и ее пародийные перспективы в романе Симо Матавуля *Баконя фра Брне*“. Ф. Я. Прийма и вопросы филологии 20 века. Научное издание, Пушкинский дом – Персоналии, Институт русской литературы Российской Академии наук: Санкт-Петербург, (Россия) 2009. стр. 204-214. ББК 833(2) 43 УДК 821.0 (O82) ISBN 978-5-91491-072-9
- Pajović Dujović, Lj. „Crnogorsko dramsko nasljedje: književno-teorijsko promišljanje“. *Pozorište u Crnoj Gori u drugoj polovini XX vijeka*. Naučni skupovi, knjiga 81, urednik Olga Perović. Crnogorska akademija nauka i umjetnosti: Podgorica, 2007. Odjeljenje umjetnosti, knjiga 26. str. 317- 325. ISBN 978-86-7215-191-6 COBISS.CG-ID 11340816
- Pajović Dujović, Lj. „Poetički principi modelovanja usmenog teksta u bošnjačkoj epici“. *Almanah*. br. 31-32. Podgorica, 2005. str. 109-115, ISSN 0354-5342
- Pajović Dujović, Lj. „Poetika smijeha Sime Matavulja“. *Riječ*. XI/1-2, Nikšić, 2005. str. 86-97.
- Pajović Dujović, Lj. „Funkcija narodnog vjerovanja u natprirodna bića u pripovjednoj prozi Sime Matavulja“. *Riječ*, časopis za slavensku filologiju, god. 11, sv. 2. Rijeka, 2005. str. 151-157. ISSN 1330-917X UDK 80(05) Kategorizacija: izvorni znanstveni rad UDC: 821.163.41.09

- Pajović Dujović, Lj. „Poetički principi modelovanja usmenog teksta u bošnjačkoj epici“. *Almanah*. br. 31-32. Podgorica, 2005. str. 109-115. ISSN 0354-5342
- Pajović Dujović, Lj. „Folklorna fantastika u pripovijetkama Sime Matavulja“. Međunarodni slavistički simpozijum. Zbornik rezimea, 1- 4. 11. 2003, Plovdiv, Bugarska, 2003. str. 37-38. (ISBN 954-8833-48-4)
- Pajović Dujović, Lj. „Proza Vuka Vrčevića između etnografskog i umjetničkog“. *Glasnik*, knjiga 21. Crnogorska akademija nauka i umjetnosti: Podgorica, 2003. str. 131-139. (YU ISSN 0350-5480)
- Pajović Dujović, Lj. „Dinamičnost pripovjednih perspektiva u Matavuljevom romanu *Bakonja fra-Brne*“. *Riječ*, IX/ 1-2 (2003), Nikšić, str. 83-88. (YU ISSN 0354 - 6039)
- Pajović Dujović, Lj. „Romani Vukašina Perovića“. *Glasnik*, knjiga 20. Crnogorska akademija nauka i umjetnosti: Podgorica, 2002. str. 111-129. (YU ISSN 0350-5480)
- Pajović Dujović, Lj. „Defabulirana proza Jovana Grčića Milenka“. Međunarodna naučna konferencija *III Slavistička čitanja posvećena uspomeni na profesora P. A. Dmitrijeva i profesora G. I. Safronova*. Sankt Peterburg, 12-14. 09. 2001. (Knjiga rezimea na ruskom jeziku), str. 146-148. (ISBN 5- 8465-0064-1)
- Pajović Dujović, Lj. „Problemsko u pripovijeci *Ždrijelo* Dušana Đurovića“. *Književno djelo Dušana Đurovića*. Urednik Novo Vuković. Naučni skupovi, knjiga 57. Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Odjeljenje umjetnosti, knjiga 20, Podgorica, 2001, str. 173-183. (ISBN 86 - 7215 -120 -8)
- Pajović Dujović, Lj. „Jednostavni književni oblici Njegoševog *Žitija Mrdena Nesretnikovića*“. *Književnost i jezik*, godina XLV, broj 2-4, Beograd, 1998, str. 33-43. (YU ISSN 0456-0689)
- Pajović Dujović, Lj. „Pripovijetke Stefana Mitrova Ljubiše – preobražaj jednostavnih oblika narodne književnosti u složene umjetničke strukture“. *Riječ*. Nikšić, V/1-2 (1999), str. 121-132.

Univerzitet Crne Gore

adresa / address_ Cetinjska br. 2
81000 Podgorica, Crna Gora
telefon / phone _00382 20 414 255
fax_ 00382 20 414 230
mail_rektorat@ac.me
web_www.ucg.ac.me

University of Montenegro

Broj / Ref 03-2277

Datum / Date 03.07 2018

Na osnovu člana 72 stav 2 Zakona o visokom obrazovanju („Službeni list Crne Gore“ br. 44/14, 47/15, 40/16, 42/17, 71/17) i člana 32 stav 1 tačka 9 Statuta Univerziteta Crne Gore, Senat Univerziteta Crne Gore na sjednici održanoj 03.07. 2018.godine, donio je

**ODLUKU
O IZBORU U ZVANJE**

Dr LJILJANA PAJOVIĆ-DUJOVIĆ bira se u akademsko zvanje redovni profesor Univerziteta Crne Gore za **oblast Južnoslovenska književnost na Filološkom fakultetu**, na neodređeno vrijeme.

**SENAT UNIVERZITETA CRNE GORE
PREDSJEDNIK**

Prof.dr Danilo Nikolić, rektor

**UNIVERZITET CRNE GORE
FILOLOŠKI FAKULTET
NIKŠIĆ**

PRIMLJENO:	9.07.2018.		
ORG. JED.	BROJ	PRILOG	VRIJEDNOST
01	1178		

MAJA SEKULOVIĆ

Biografija

- Rođena je 25. aprila 1986. godine u Podgorici, gdje je završila osnovnu školu i gimnaziju.
- Diplomirala je 2008. godine na Studijskom programu za srpski jezik i južnoslovenske književnosti na Filozofskom fakultetu u Nikšiću. Na istom fakultetu je 2011. godine odbranila magistarski rad iz crnogorske književnosti. Osnovne, specijalističke i postdiplomske studije završila je sa prosječnom ocjenom „A“ (9.75). Doktorand je na Studijskom programu za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti (pod mentorstvom prof. dr Save Damjanova), gdje je bila zaposlena kao saradnik u nastavi na grupi književnoteorijskih, kao i predmeta iz književnosti XX vijeka. Pored istaknutog, držala je vježbe i na SP za srpski jezik i južnoslovenske književnosti (Književnost renesanse i baroka), kao i na Filozofskom fakultetu, SP za obrazovanje učitelja (Uvod u književnost).
- Nakon završetka studija, školske 2007/2008, primila je nagradu od Filozofskog fakulteta za postignute odlične rezultate tokom školovanja. Bila je stipendista Ministarstva prosvjete i nauke Crne Gore na postdiplomskim magistarskim studijama.
- Odradila je jednogodišnji pripravnički staž u Glavnom gradu – Podgorica – Sekretarijatu za kulturu i sport.
- Od septembra 2019. zaposlena u JU Gimnazija „Slobodan Škerović“.
- Učestvovala na naučnim skupovima i konferencijama, a objavljuje naučne radove u domaćim i međunarodnim časopisima.
- Govori engleski i ruski jezik.

MAJA SEKULOVIĆ

Bibliografija

- Sekulović, Maja: *Orwelovo '1984' v Pekičevem '1999': medbesedilna razmerja (Orwell's '1984' in Pekič's '1999': Intertextual Relations)*, *Primerjalna književnost*, Slovenija, br. 3, letn. 42, 223-245, 2019. **A&HCI**
- Sekulović, Maja: *Poetika Pekičevog žanr-romana 'Besnilo'*, *Slavistična revija*, br. 2, 2017, 323-339. ISSN 0350-6894 (tisk – print), ISSN 1855-7570 (splet – online), UDK 821.163.4.09-313.2, SCOPUS
- Sekulović, Maja: *Junaci jednog vremena ili o modelovanju likova u romanu 'Orlovi rano lete'*, u zborniku: „Djetinjstvo, mladost i starost u Ćopićevom stvaralaštvu“, br. 5, ur. Branko Tošović, Institut für Slawistik, Karl-Franzens-Universität/JU Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske, 2016, 205-217. 821.163.41.09 Ћопић Б. 811.163.41'373 COBISS.RS-ID 6074904
- Sekulović, Maja: *Postmodern Aspects of Mirko Kovač's Novels*; ISSN 2039-2117 (online) ISSN 2039-9340 (print), *Mediterranean Journal of Social Sciences*, MCSER Publishing, Rome-Italy, Vol 5 No 16, July 2014, Doi:10.5901/mjss.2014.v5n16p670, 670-674.
- Sekulović, Maja: *Principi organizacije vremenske ravni u romanu 'Hodočašće Arsenija Njegovana'*, *Folia Linguistica et Litteraria*, broj 1 i 2, Filozofski fakultet, Nikšić, decembar 2010, 221-232. UDK 821.163.4.09-21
- Sekulović, Maja: *Poetika romana 'Povratak Filipa Latinovića' (I)*, *Sveske*, godina XX, broj 95, Mali Nemo, Pančevo, mart 2010, 76-82. UDK 821.163.42.09-31 Krleža M.
- Sekulović, Maja: *Poetika romana 'Povratak Filipa Latinovića' (II)*, *Sveske*, godina XX, broj 96, Mali Nemo, Pančevo, jun 2010, 79-85. UDK 821.163.42.09-31 Krleža M.
- Sekulović, Maja: *Organizacija prostorno-vremenskih struktura u noveli 'Uspenje i sunovrat Ikara Gubelkijana'*, časopis *Sveske*, godina XIX, broj 94, Mali Nemo, Pančevo, decembar 2009, 76-80. UDK 821.163.41.09-32 Pekić B.
- Sekulović, Maja: *Četiri strane svjetske književnosti*, izvještaj sa promocije knjiga akademika Radomira V. Ivanovića, *Riječ* br. 6, 221-224, Filozofski fakultet, Nikšić, 2012.

- Sekulović, Maja: *Njegošev poetski univerzum*, proslava Njegoševog jubileja u Bijelom Polju (izvještaj), Riječ br. 10, 309-310, Filozofski fakultet, Nikšić, 2013.

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOLOŠKI FAKULTET

OBAVJEŠTENJE

Mr Maja Sekulović predala je doktorsku disertaciju pod nazivom Poetika postmodernizma u antiutopijskoj trilogiji Borislava Pekića („Besnilo”, „Atlantida”, „1999”).

Komisija za ocjenu doktorske disertacije u sastavu:

1. Dr Sava Damjanov, redovni profesor Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu
 2. Dr Vesna Vukićević Janković, vanredni profesor Filološkog fakulteta Univerziteta Crne Gore
 3. Dr Ljiljana Pajović Dujović, redovni profesor Filološkog fakulteta Univerziteta Crne Gore
- napisala je Izvještaj o ocjeni doktorske disertacije i dostavila ga Filološkom fakultetu.

Doktorska disertacija mr Maje Sekulović i Izvještaj Komisije o ocjeni doktorske disertacije stavljaju se na uvid javnosti 30 dana i nalaze se u Biblioteci Univerziteta Crne Gore i Biblioteci Filološkog fakulteta.

Nikšić, 3. 03. 2020.

Pobjeda, 4. 3. 2020.

Univerzitet Crne Gore
Centralna univerzitetska biblioteka
adresa / address_ Cetinjska br. 2
81000 Podgorica, Crna Gora
telefon / phone _00382 20 414 245
fax_ 00382 20 414 259
mail_ cub@ac.me
web_ www.ucg.ac.me
Central University Library
University of Montenegro

Broj / Ref 01/6-1-G-57/1
Datum / Date 27.04.2020.

UNIVERZITET CRNE GORE

FILOLOŠKI FAKULTET

N/r sekretaru

Slavici Višnjić

Poštovana gđo. Višnjić,

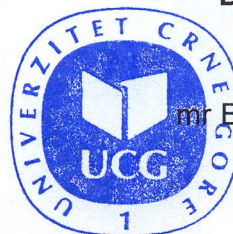
U prilogu ovog akta dostavljamo Vam doktorsku disertaciju pod nazivom: **Poetika postmodernizma u antiutopijskoj trilogiji Borislava Pekića („Besnilo“, „Atlantida“, „1999“)**, kandidatkinje mr Maje Sekulović, koja je u skladu sa članom 42 stav 3 Pravila doktorskih studija dostavljena **Centralnoj univerzitetskoj biblioteci** 03. 03. 2020. godine, na uvid i ocjenu javnosti.

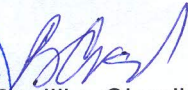
Na navedeni rad nije bilo primjedbi javnosti u predviđenom roku od 30 dana.

Molimo Vas da nam nakon odbrane dostavite konačnu verziju doktorske disertacije.

S poštovanjem,

DIREKTOR

mr Bosiljka Cicmil